

Forskning i naturresurser och bioekonomi 56/2025

Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland

En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025

Kristina Svells, Viktor Eriksson, Linda Sundström och Pekka Salmi

Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland

En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025

Kristina Svells, Viktor Eriksson, Linda Sundström och Pekka Salmi

Referensguide:

Svels, K., Eriksson, V., Sundström, L. & Salmi, P. 2025. Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland : En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025. Forskning i naturresurser och bioekonomi 56/2025. Naturresursinstitutet. Helsingfors. 61 s.

Kristina Svels ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-5805-5624>

Översättningar av denna rapport finns också på finska och engelska.

Muuttuneet olosuhteet Ahvenanmaan pienimuotoisessa kalastuksessa : Yleiskatsaus sääntelyn, saaliiden ja toimeentulomahdollisuuksien muutoksiin vuosina 2008–2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-083-1>.

Shifts in small-scale fishing in Åland : An overview of changes in regulations, catches and livelihoods between 2008 and 2025. Natural Resources and Bioeconomy Studies 47/2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-075-6>

ISBN 978-952-419-098-5 (Tryckt)

ISBN 978-952-419-084-8 (Webbpublikation)

ISSN 2342-7647 (Tryckt)

ISSN 2342-7639 (Webbpublikation)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-084-8>

Copyright: Naturresursinstitutet

Författare: Kristina Svels, Viktor Eriksson, Linda Sundström och Pekka Salmi

Utgivare: Naturresursinstitutet, Helsingfors 2025

Utgivningsår: 2025

Omslagsbild: Therese Andersson

Sammanfattning

Kristina Svells¹, Viktor Eriksson², Linda Sundström² och Pekka Salmi¹

¹ Naturresursinstitutet Finland (Luke)

² Ålands landskapsregering, Fiskeribyran

Nästan två decennier har gått sedan Erik Neuman skrev rapporten "Fiske och fiskeriförvaltning i Ålands skärgård (2007). Sedan dess har betydande ekonomiska, samhälleliga och miljömässiga förändringar ägt rum, vilket motiverar en ny rapport som inte enbart granskar det kommersiella fisket, utan även behandlar frågor relaterade till fritidsfiske, hushållsfiske och turismfiske.

Data har samlats in genom strukturerade intervjuer, Q-metodanalys, workshops, dokumentanalys samt en enkät riktad till vattenägare.

Rapporten ger en översikt över centrala teman såsom struktur och styrning av den åländska fiskesektorn samt reglering av småskaligt fiske. Den presenterar viktiga arter såsom abborre, gös, strömming, sik, lax och torsk, och analyserar kvoter, beståndsovervakning och nyttjanderätt. Rapporten belyser roller, utmaningar och möjligheter inom en bred fiskesektor, med särskild betoning på nedgången i det kommersiella fisket och den ökande komplexiteten i fiskeriförvaltning och vattenägande. Problem med gråsäl och skarvar diskuteras ur ett åländskt perspektiv.

Utifrån resultaten föreslår rapporten flera rekommendationer för Ålands landskapsregering att överväga, inklusive strategisk planering och policyutveckling; samverkan och intressentengagemang; fiskeriförvaltning och bevarande; samt stöd till kommersiella fiskare, ekonomisk utveckling och marknadsexpansion.

Resultaten visar att Ålands fiskesektor, djupt rotad i öarnas kulturella arv, står inför växande utmaningar till följd av miljömässiga påfrestningar, förändringar i regelverk och samhälleliga skiften, vilket gör det svårare för kommersiella fiskare att upprätthålla sin försörjning. Minskningen i antalet kommersiella fiskare har också försvagat traditionella metoder och kunskap. Frågor som övergödning, vattenvård samt ökande populationer av säl och skarv skapar ytterligare belastning för alla fiskare. Avsaknaden av en övergripande fiskestrategi understryker behovet av långsiktiga, integrerade lösningar.

Trots detta finns fortfarande möjligheter för en livskraftig fiskerisektor. Viss samverkan förekommer, exempelvis mellan vattensamfälligheter kring lagstadgad fiskerätt, miljöprojekt via Fiskeriets Lokala Aktionsgrupp och Leader-programmet, samt nya initiativ från landskapsregeringen gällande fritidsfiske. En bredare och starkare samverkan är dock nödvändig. För att möta utmaningarna krävs inte bara policyjusteringar, utan även ett förnyat erkännande av den sociala och kulturella betydelsen av den breda fiskesektorn. Genom att främja samskapande styrning och stärka fiskarnas representation i beslutsfattande på åländsk nivå, kan sektorn säkerställa fiskarnas motståndskraft och värna fiskets kulturella och ekonomiska framtid.

Denna rapport är framtagen inom ramen för Horizon Europe-projektet "Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development" (EmpowerUs) 2022–2025.

Nyckelord: Åland, kommersiellt fiske, husbehovsfiske, fritidsfiske, fisketurism, vattenägande, vattensamfällighet, ägarbaserad resursförvaltning, kulturarv, småskaligt kustfiske

Innehåll

1. Inledning	6
2. Metoder	7
2.1. Primärdata.....	7
2.1.1. Strukturerade intervjuer 2022 och 2024.....	7
2.1.2. EmpowerUs-workshoppar 2023.....	7
2.1.3. Analys genom Q-metoden 2023	8
2.1.4. Studie av de lokala ägarbaserade fiskeriförvaltningssystemen 2024.....	8
2.2. Sekundärdata	8
2.2.1. Litteratur- och dokumentanalys.....	8
2.2.2. Statistik och kartografisk information.....	9
2.3. Kompletterande datainsamling 2024 och 2025.....	9
3. En inblick i det åländska samhället och dess fiskerinäring	10
3.1. Ett samhälle i förändring.....	10
3.2. En traditionell fiskeregion	11
3.3. En väl integrerad fiskerisektor med stora utmaningar.....	11
3.4. Kvaliteten på de åländska vattnen.....	12
3.5. Lagstadgade skyldigheter	12
3.5.1. Beståndsovervakning och provfisken	12
3.5.2. Övervakade fiskpopulationer	13
4. Förvaltningsstrukturer, maktrelationer och utmaningar	15
4.1. Flernivåstyrning av det småskaliga fisket på Åland.....	15
4.2. Kvoter och fångstens utveckling.....	16
4.2.1. Kvoter.....	16
4.2.2. Ålands 'sju stora'	17
5. Användargrupper och andra intressenters position	22
5.1. Yrkesfiskare	22
5.1.1. Egenskaper hos yrkesfiskare på Åland	22
5.1.2. Ett försök att definiera småskaligt fiske på Åland.....	23
5.1.3. Kraftig minskning av antalet yrkesfiskare.....	23
5.2. Andra fiskargrupper.....	25
5.2.1. Fritidsfiskare	25
5.2.2. Husbehovsfiskare som en del av gruppen fritidsfiskare.....	26
5.2.3. Fisketurister	26
5.3. Övriga intressenter.....	27

6. Utmaningar och möjligheter för yrkesfiskare på Åland.....	28
6.1. Frågor som påverkar yrkesfiskarnas dagliga verksamhet	28
6.2. Konflikter som påverkar yrkesfiskarnas "livsform"	30
6.3. Framtidsutsikter för yrkesfiskare.....	30
6.4. Fiske i förändring - från husbehov till turism	31
7. Komplexiteten i vattenägandet och den ägarbaserade fiskeriförvaltningen	33
7.1. Fiskerätt.....	34
7.2. Lokal ägarbaserad fiskeriförvaltning i praktiken.....	35
7.3. Tillhandahållande av nyttjanderätter	35
7.4. Förvaltning av fiskbestånd	36
7.5. Problem och övervakning	36
7.6. Samarbete	37
8. Konflikter med säl och skarv	38
8.1. Begränsning av konflikter.....	39
8.2. Jakt	40
8.3. Förvaltningsplaner.....	42
9. Diskussion	43
10. Rekommendationer	46
11. Slutsatser.....	48
Publicerade referenser	50
Bilagor	57

1. Inledning

Vårt samhälle genomgår stora förändringar på grund av kraftiga klimatförändringar som påverkar både våra ekosystem och den biologiska mångfalden, och i förlängningen även de människor som bor vid havet och är beroende av naturresurser för sin försörjning. En av de sektorer som påverkas av den ständiga förändringen är fiskerinäringen, som står inför betydande utmaningar och omställningar.

Nästan två decennier har gått sedan Erik Neuman skrev rapporten *Fiske och fiskeriförvaltning i Ålands skärgård* (Neuman 2007), som fokuserar på fiskerinäringens frågor och förvaltning i den åländska skärgårdsregionen. I sin rapport betonar Neuman behovet av hållbara fiskemetoder för att skydda de marina resurserna och den biologiska mångfalden. Han tar även upp hur fisket i skärgården är en viktig del av den lokala ekonomin och kulturen. Neuman resonerar också om hur olika intressenter, inklusive fiskare och myndigheter, kan samarbeta för att säkerställa en långsiktig balans mellan fiske och miljöskydd.

Sedan dess har mycket förändrats, vilket har gett oss anledning att sammanställa en ny rapport som belyser den kontinuerliga komplexiteten i Ålands fiskeriförvaltningen. I dag är många av Neumans frågor fortfarande relevanta, till exempel den oförändrade historiska bakgrunden och vattenägandestrukturerna, även om de senare nu står inför nya utmaningar och problem. Vi frågar oss därför ***vad har hänt inom den åländska fiskerisektorn under den här tiden och vilka kan förklaringarna vara?***

Denna rapport är tänkt att fungera som en värdefull kunskapsbas för alla intressenter som är engagerade i den åländska fiskerisektorn. Rapporten ger en översikt över de utmaningar som det lokala fisket står inför, särskilt när det gäller förvaltningssystem, ekologiska förändringar, klimatpåverkan och förvaltningen av fiskbestånd.

Inom ramen för Horizon Europe EmpowerUs-projekt, och som en del av dess pilotprojekt *Det åländska fiskeriuppropet*, undersöks den Åländska fiskerisektorn i denna rapport, *Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland – En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025*.

2. Metoder

I den här rapporten används en kombination av olika metoder för att analysera förvaltningsstrukturer, praxis och policys relaterade till fiskerisektorn på Åland. Multimetodansatsen bygger på både kvalitativa och kvantitativa data som samlats in via primär- och sekundärkällor, vilket säkerställer den vetenskapliga hållbarheten samt ger ett robust och mångfacetterat perspektiv. Dessa metoder säkrar ett tillvägagångssätt som främjar deltagande och inkludering, där röster och erfarenheter från ett brett spektrum av aktörer tas tillvara, samtidigt som de ligger i linje med målen om att ge lokalsamhället större möjligheter att påverka och delta i förvaltningen.

2.1. Primärdata

I rapporten beskrivs flera viktiga metoder för insamling av primärdata som ingår i EmpowerUs-projektets metodik: strukturerade intervjuer, workshoppar och Q-metoden. Kombinationen av metoder har underlättat analyserna av diskurser, förvaltningsstrukturer och praxis relaterade till fiskerisektorn på Åland.

2.1.1. Strukturerade intervjuer 2022 och 2024

För att skapa en bild av det åländska fisket och identifiera diskurser som är viktiga för hela sektorn genomfördes 13 strukturerade intervjuer med experter från olika intresseområden under 2022. Dessa inkluderade myndigheter, vattensamfälligheter, fiskerisektorn, kommuner och miljösektorn. Under intervjuerna identifierades utmaningar i förvaltningen och de ledde till en detaljerad kartläggning av dynamiken mellan intressenter och politiska genomförandeprocesser, samtidigt som de gav en bild av hur diskursen kring natur- och vattenskydd ser ut i dag och hur samhället engagerar sig i olika hållbarhetsinitiativ.

Under 2024 genomfördes sju djupgående intervjuer, sex med yrkesfiskare och en med en husbehovsfiskare, som alla ägnade sig aktivt åt småskaligt fiske med inriktning på strömming. Intervjuerna gav kvalitativa insikter i de praktiska utmaningar som den dagliga verksamheten innebär, samt förvaltningsrelaterade frågor som fiskerätter, zonindelning, efterlevnad av regler och fiskarnas erfarenheter och kontakter med myndigheterna och andra beslutsfattande organ.

2.1.2. EmpowerUs-workshoppar 2023

Två interaktiva workshoppar hölls: workshop I den 31 maj 2023 och workshop II den 28 november 2023. Sammanlagt deltog 17 intressenter från fiskerisektorn, regionala myndigheter, ideella organisationer och lokala representanter. Medan den första workshoppen bestod av samtal om framtidsscenarier, utmaningar och möjligheter för fiskerisektorn på Åland, inledes under den andra workshoppen pilotprojektet genom att bygga vidare på resultaten från den första. Båda workshopparna bidrog tillsammans till att man gemensamt kunde ta fram genomförbara rekommendationer för en förbättrad förvaltning och resurshantering.

2.1.3. Analys genom Q-metoden 2023

Q-metoden används ofta inom samhällsvetenskapen för att utforska subjektiva synvinklar på komplexa frågor. Den är en hybrid forskningsteknik som identifierar gemensamma perspektiv genom att låta deltagarna rangordna strukturerat framtagna påståenden under ett intervju-tillfälle, som sedan analyseras genom faktoranalys. I de åtta Q-intervjuerna på Åland var de frågor som togs upp rättvisa, fördelning av naturresurser samt beslutsfattande relaterat till kust, hav och miljö (se **Bilaga 1**). Resultaten från Åland blir en del av en fullständig analys av inkluderande metoder som används i EmpowerUs-projektet för att undersöka hur olika grupper som identifierats som "användare av havet", tänker kring särskilda samhällsliga och miljörelaterade frågor.

2.1.4. Studie av de lokala ägarbaserade fiskeriförvaltningsystemen 2024

En digital enkät genomfördes för att studera uppfattningar, utmaningar och praxis vad gäller fiskeriförvaltning, vattenägande, tillgång till fiskevatten, fiskeresurser och regelverk samt komplexiteten i hanteringen av vattengränser, effekter av gräsålsbeståndet och dess praktiska konsekvenser för fiskerisektorn. Deltagarna (N=38) representerade vattensamfälligheter och svarsfrekvensen var 29 procent av Fiskeribrans 129 utskicksadresser.

2.2. Sekundärdata

2.2.1. Litteratur- och dokumentanalys

Granskningen omfattade ett brett spektrum av sekundärdata, däribland akademisk litteratur, policydokument och programrapporter med relevans för vatten- och fiskeriförvaltningen på Åland. Dessa källor utgjorde grunden för förståelse av sammanhanget och bidrog till att identifiera viktiga teman, utmaningar och möjligheter i förvaltningen av det småskaliga fisket och vattensamfälligheternas betydelse i lokalsamhället. Policydokumenten omfattade lagstiftning, riktlinjer från landskapsregeringen, program för hållbarhet inom fiske- och vattenförvaltning samt rapporter om fiskerisektorn.

Litteraturstudien inleddes med en genomgång av Neumans fiskerirapport (2007), som gav en fördjupad bild av hur det åländska fiskeriförvaltningssystemet och fiskbeståndens status framstod år 2007. Rapporten belyser viktiga ekologiska data och undersöker miljöfaktors inverkan på fiskpopulationerna. Rapporten viktig för att förstå balansen mellan ekonomiska aktiviteter som fiskodling och vattenresursernas ekologiska tillstånd. För att säkerställa hälsan hos dessa viktiga akvatiska ekosystem krävs, enligt Neuman, fortsatt övervakning och förvaltning av både vilda och odlade fiskpopulationer. Neumans studie understryker fiskeriets betydelse för den åländska ekonomin, och då framför allt fiskodlingen, som var regionens största exportindustri 2007.

Nästa steg i granskningen av den åländska fiskerisektorn inom EmpowerUs projektet var att sammanställa materialet från litteraturstudien i en förvaltningsrevisionsrapport (Governance Audit Report, Flannery, Murthag & Miller m.fl. 2022), vilken utgör en viktig grund för förvaltningsanalysen i denna rapport.

2.2.2. Statistik och kartografisk information

Den statistiska data från Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) som användes var demografiska, ekonomiska och ekologiska data, relevant för fiskeri- och vattenresursförvaltning.

Kartor som illustrerar vattenägande, förvaltningsgränser och särskilda zoner för kommersiellt fiske tillhandahölls via Ålands landskapsregerings GIS-databas samt från lantmäterimyndigheten.

2.3. Kompletterande datainsamling 2024 och 2025

För att säkerställa en heltäckande datainsamlingen och åtgärda befintlig brist på data, genomfördes två kompletterande intervjuer med representanter för Ålands landskapsregerings fiskeribyrå (nedan nämnd Fiskeribyrån) och branschorganisationen Ålands fiskare 2024 och 2025. Även ny litteratur och publikationer från 2025 inkluderades i analysen.

3. En inblick i det åländska samhället och dess fiskerinäring

Den här rapporten syftar till att belysa utmaningarna, trenderna och möjligheterna inom fiskerisektorn på Åland (figur 1) under de senaste två decennierna. Under den här tiden har det skett en betydande samhällsutveckling samt stora förändringar inom fiskerisektorn som är utmanande att få grepp om. När samhällsförändringar sker gradvis över tid finns det även en risk för att förändrade förutsättningar och normer gör det svårt att se även mer betydelsefulla trender på lång sikt.

Figur 1. Åland. Källa: Lantmäteriverket i Finland 2025.

3.1. Ett samhälle i förändring

Liksom i många andra delar av världen uppvisar det åländska samhället demografiska trender gällande åldersfördelning och en allt högre nivå av urbanisering. Under de senaste decennierna har Åland upplevt en nettoinflyttning som kompenserar för den nedåtgående trenden i födelsetalen, vilket har resulterat i att nettobefolkningstillväxten har varit kontinuerlig på Åland sedan 1970. Under perioden 2007–2023 ökade befolkningen med 3 388 personer eller drygt 10 procent (ÅSUB 2023a) och år 2024 uppgick Ålands befolkning till 30 654 (ÅSUB 2024a). Områden med betydande tillväxt är Mariehamns stad och dess närmaste grannkommuner. Detta kan dock bara delvis tillskrivas migrationen från landsbygden och skärgården till tätbebyggda områden. Snarare indikerar det att de flesta nyinflyttade till Åland väljer att bosätta sig i urban miljö.

Befolkningen på Åland åldras och under perioden 2007–2023 ökade åldersgruppen 65+ med över 50 procent. År 2023 utgjorde denna åldersgrupp det näst största befolkningssegmentet, och i många landsbygdsområden var den i majoritet (ÅSUB 2023b). Denna trend återspeglas av åldersstrukturen hos utövarna inom den småskaliga fiskerisektorn.

Migrationsrörelser och urbanisering, särskilt vad gäller den yngre delen av befolkningen, leder till en maktförskjutning när mark- och vattenrätter ärvs eller köps. I dag är det inte ovanligt att personer som innehar en betydande andel i samfälliga eller privatägda vatten är bosatta utanför Åland vilket leder till att många vattenägare inte är direkt involverade i lokalsamhällena. Detta står i kontrast till situationen 1956, då fiskerilagstiftningen antogs för att fastställa riktlinjer för vattenförvaltningen och därmed utformade de rättigheter och skyldigheter som vattenägare har i dag, utan kännedom om de betydande samhällsförändringar som har skett sedan dess.

3.2. En traditionell fiskeregion

Åland har en lång tradition som fiskesamhälle, djupt förankrad kring livet vid havet. I århundraden har det småskaliga fisket varit avgörande för den lokala försörjningen, och fiskarna har anpassat traditionella metoder, huvudsakligen fiske med nät, till regionens bräckta vatten och årstidsväxlingar. För att trygga livsmedelsförsörjningen har det småskaliga fisket traditionellt ofta kompletterats med småskaligt jordbruk.

Utöver dess ekonomiska roll har fisket haft ett betydande kulturellt värde på Åland. Fisketraditioner, lokal kunskap och gemenskapsbaserade arbetssätt har förts vidare från generation till generation, vilket har format regionens starka maritima kulturarv (Storå 2003). Detta kulturarv återspeglas i lokala evenemang, museer och berättelser som lyfter fram fiskets centrala roll i den åländska identiteten.

3.3. En väl integrerad fiskerisektor med stora utmaningar

Det småskaliga kustfisket har uppvisat en dramatisk minskning av fångster och antalet fiskare, vilket skapar stor oro bland intressenterna och för hela fiskerisektorn. Det finns dock inte mycket som tyder på någon social rörelse eller att några nämnvärda strukturella förändringar genomförs på Åland för att stödja sektorn och göra den mer motståndskraftig och livskraftig.

Som bidragare till livsmedelsförsörjning och hållbarhet anses de småskaliga fiskarna vara viktiga, både lokalt och internationellt, samtidigt som de är samhällsligt kulturellt relevanta. Yrkesgruppen står dock operativt inför en allt snävare och mer utmanande framtid. Allt fler regleringar och administrativa krav, förändrade kvoter, växande säl- och skarvpopulationer och tillgång till vattenområden är alla faktorer som varken den enskilde fiskaren eller sektorn som helhet har kontroll över. Var och en av dessa frågor har dock en betydande inverkan på fiskerisektorn.

Med en sammanlagd omsättning på över 95 miljoner euro (Landsbygd Ax 2023) är fiskodlingssektorn den ekonomiskt mest betydelsefulla av alla åländska fiskerisektorer. Även om denna rapport inte kommer att fördjupa sig i fiskodling, trots de många synergier mellan sektorn och det småskaliga fisket, är det viktigt att betona att fiskodlingssektorn stöder det småskaliga fisket. Det sker till exempel genom att nödvändig infrastruktur tillhandahålls för att transportera vildfångad fisk till marknaden, samt genom tillgång på krossad is, som är avgörande för att fångsten ska kunna säljas.

3.4. Kvaliteten på de åländska vattnen

Alla delar av fiskerisektorn har en uppenbar gemensam faktor – deras framgång är beroende av ett friskt hav. Tyvärr uppnår inga kustvatten runt Åland en högre status än måttlig när de bedöms enligt de normer som fastställts i EU:s ramdirektiv för vatten (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000) och dessutom är vissa vattenmiljöer i dåligt skick (Ålands landskapsregering 2020, s. 21). Eftersom dessa kustnära vattenområden är viktiga lekområden för många fiskarter är det avgörande för det framtida fisket på Åland att vattnets ekologiska status förbättras och sedan bibehålls på en hög nivå. I vissa områden kan man se positiva tecken, men i Östersjön tar det lång tid att förbättra vattenkvaliteten och det kan ta årtionden innan eventuella åtgärder ger några märkbara effekter.

Den ökande oron för minskad biologisk mångfald, miljöförstöring och klimatförändringar tar sig också uttryck i olika krav på naturskydd, både internationellt och regionalt. Att säkerställa att detta sker på ett rättvist sätt inom Ålands komplexa havsförvaltning är en stor utmaning som fortfarande kräver mycket arbete. En undersökning som genomfördes 2024 om marina skyddsområdets socioekonomiska effekter (Ekologigruppen 2024) visar att det finns en allmän vilja på Åland att skydda naturen. Oro har dock uttryckts över att hänsyn inte tas till olika lokala omständigheter som lokalsamhällenas fiske- och jakträttigheter, och resultaten visar att det finns en misstro mot myndigheterna i dessa frågor.

3.5. Lagstadgade skyldigheter

3.5.1. Beståndsövervakning och provfisken

För att övervaka fiskbestånden genomför Fiskeribrådan vid Ålands landskapsregering årligen provfisken huvudsakligen av abborre (*Perca fluviatilis*), gös (*Sander lucioperca*) och karpfiskar på tre platser. År 1976 inleddes övervakningen i anslutning till ön Finbo¹ nordväst om det åländska fastlandet. I Finbo området har sedan dess olika nät testats och sedan 1991 har det samma gjorts i Lumparn, ett centralt vattenområde i anslutning till Ålands fastland. Som ett resultat av detta infördes den standardiserade användning av nordiska kustnät som praxis år 2002 i Finbo och år 2010 i Lumparn. Från och med 2003 införlivades ytterligare ett område som en östlig referens till Finbo, nämligen Kumlinge skärgård som ligger i den östra delen av den åländska skärgården².

Efter det EU-omfattande förbudet mot fiske av torsk (*Gadus morhua*) i det östra beståndet, där Åland ingår (Rådets förordning 2019), inleddes 2020 ett projekt för att årligen samla in data om torsk i Ålands hav (Raitaniemi & Leskelä, 2021). Initiativet motiverades av vittnesmål över ett ostuderat område vilka visade att torsken i Ålands hav var i mycket gott skick och att det fanns en brist på vetenskapliga data inom detta område.

Sedan 2009 har olika provtagningar av betydelsefulla fiskarter genomförts med olika metoder. Gädda (*Esox lucius*) är en viktig art för fritidsfisket och turismen på Åland och två studier

¹ Finbo är ett referensområde för kärnkraftverket Forsmark i Sverige.

² Finbo och Kumlinge ingår också i ett internationellt nätverk inom Helcom, under namnet FISH-PRO III. Dessa områden är inriktade på övervakning av abborre och karpfiskar, medan övervakningen i Lumparn är inriktad på gös.

har genomförts för att samla in mer information om gäddfisket. För att bedöma effekterna av återutsättning (Catch and release) genomfördes märkningsåtgärder mellan åren 2005 och 2006 (Ådjers 2008). Mellan 2009 och 2012 fortsatte märkningen av gädda. Fångsterna följdes upp fram till 2017 och resultaten presenterades ett år senare (Ådjers 2018). Under 2019–2020 deltog Fiskeribrån på Åland i Länsstyrelsen i Stockholms ReFisk 2.0 projekt. Målet var att utveckla en standardiserad metod för att övervaka och bedöma skyddsområdets effekter på gäddpopulationen (ÅLR 2018).

Sedan 2022 har Fiskeribrån ingått i ett nätverk för insamling av data om fisket av strömming (*Clupea harengus*). Datainsamlingen har skett med hjälp av kustöversiktsnät, en metod som användes i slutet av 1970-talet. Det övervakade området är Sveriges östkust och med en station på Åland. Fiskeribrån samlade in rådata åt Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och syftet var att jämföra resultaten under en 40-årsperiod och studera hur strömmingsbeståndet i dessa områden har utvecklats (Bergström m.fl. 2023).

Inom ramen för ett vetenskapligt fiske av lax år 2024 samlade Jord- och skogsbruksministeriet i Finland tillsammans med Ålands landskapsregering, Naturresursinstitutet i Finland och kommersiella fiskare in fjällprover från lax (*Salmo salar*) för genetisk analys. De åländska yrkesfiskarna deltog i datainsamlingen och proverna samordnades genom Fiskeribrån (Jord- och skogsbruksministeriet 2024a, 2025).

Syftet var att kartlägga vandringsmönster och att samla in ytterligare data om situationer där lax från hotade älvbestånd i Sverige landades inom det finska fisket. Resultatet visade att endast ett fåtal laxar som fångades inom det vetenskapliga laxfisket under 2024 kom från hotade älvbestånd

I dagsläget, år 2025, finns det ingen standardiserad övervakning av sik (*Coregonus* sp.) på Åland. Utplanteringsanläggningen i Guttorp, Ålands fiskevårdscentrum, övervakar årligen fångsterna vid insamling av rom från vilda fiskbestånd. Data samlas in över antal individer och mängden rom per individ. Den havslekande siken verkar minska runt Åland, och ett övervakningsprogram skulle kunna vara en bra förvaltningsmetod för arten.

Lokala fiskare har spelat en viktig roll under alla övervakningsinsatser och -projekt. När det gäller aktiviteter som involverar nät samarbetar Fiskeribrån med flera yrkesfiskare i datainsamlingen. Provtagningen för ReFisk 2.0 projektet genomfördes dessutom med hjälp av intresserade fritidsfiskare och fiskeguider.

3.5.2. Övervakade fiskpopulationer

I början av 2000-talet konstaterades i kustfiskeövervakning av tre fångstplatser, inom skärgårdsområdet mellan Sverige och Finland, kraftigt ökade fångster av abborre och mört. Detta framkom genom långsiktiga trendanalyser av fiskbestånd inom de tre områdena under tidsserier vilka sträckte sig mellan 9 till 20 år och avslutades 2002. Både temperatur och övergödning i havsvattnet ökade inför och under perioden, och båda är möjliga förklaringar till förändringarna i fiskbeståndet (Ådjers m.fl. 2006).

Sedan 2002 har fångsterna av abborre och karpfiskar på Åland legat på samma nivå och inga större förändringar i fiskbestånden har skett. År 2025 finns det mycket få trender i de parametrar som mäts, vilket innebär att fiskbeståndet är stabilt. I Finbo visar det övervakade

abborrbeståndet god rekrytering³ och överlevnad, och beståndet anses vara starkt. Även om karpfiskbeståndet är stort, beror detta sannolikt på att Finbo området utgör en sluten och näringsrik skärgård. För Kumlinge är rekryteringen av abborre god, men överlevnaden är låg, vilket resulterar i en minskning av mängden stora abborrar (längre än 25 cm). Rovdjurstrycket är en trolig orsak till denna minskning, vilket kommer att undersökas ytterligare under år 2025. Gös i området kring Lumparn visar också på god rekrytering, men den fullvuxna gösen anses ha en hög dödlighet. Även om fisketryck och predation är troliga orsaker är övervakningsmetoderna också inriktade på rekrytering, vilket kan påverka resultaten.

Naturresursinstitutet (Luke) publicerar årliga resultatrapporter (Raitaniemi & Leskelä 2021, 2022, 2023, 2024) där resultat mellan Ålands hav och resten av Östersjön jämförs, och var man kan se skillnader i kondition och tillväxt av torskindivider. Resultaten från provtagningen av torsk i Ålands hav bekräftar rapporteringen om fiskens hälsotillstånd och förekomst (Raitaniemi & Leskelä 2024). Resultaten visar att torsken i de åländska vattnen växer bra och att beståndet är i god kondition. Liknande resultat påvisas för torsk fångad på den svenska sidan av Ålands hav. Där framgår också att den torsk som fångas där blir större och äldre än torsken i södra Östersjön (Heimbrand m.fl. 2023).

Resultaten för strömming från 2022 visar att fångsterna längs den svenska kusten var avsevärt lägre än de historiska nivåerna, särskilt för större strömming. I kontrast låg resultaten från provtagningsplatsen i nordvästra Åland i linje med tidigare historiska uppgifterna, även för större strömming. Trots att strömmingen minskar i kustområdena utanför Åland är resultaten positiva för strömmingen i de åländska vattnen (Bergström m.fl. 2023). Värt att notera är att Bergström m.fl. (2023) rapport baseras på resultat från endast ett år, vilket understryker vikten av kontinuerlig övervakning. Fiskeribråns har fortsatt med samma metod och har samlat in data om strömming enligt samma metodik som under år 2022 i Finbo.

För gädda indikerade resultaten från märkningsexperimentet att det rör sig om en stationär fisk, och samma individer fångades inom en begränsad radie. De visade också på en god överlevnad för gädda tack vare kutymen med återutsättning. ReFisk 2.0 projektet uppvisade positiva resultat för antalet gäddor och deras storlek i områden som var skyddade från fiske (Walve m.fl. 2018). Projektet resulterade i förslag till nya skyddsområden längs den svenska östkusten från Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i Sverige. Åland visade liknande resultat som de i Sverige: även i de åländska vattnen fanns det fler och större gäddor i områden som var skyddade från fiske (Kullman 2020).

³ Rekrytering av fiskbestånd syftar på processen där unga fiskar (ofta yngel eller juveniler) växer upp och överlever tillräckligt länge för att bli en del av det fiskbara beståndet, alltså de fiskar som är stora nog att fångas i fiske. Det är en viktig indikator på hur väl ett fiskbestånd kan förnya sig själv över tid.

4. Förvaltningsstrukturer, maktrelationer och utmaningar

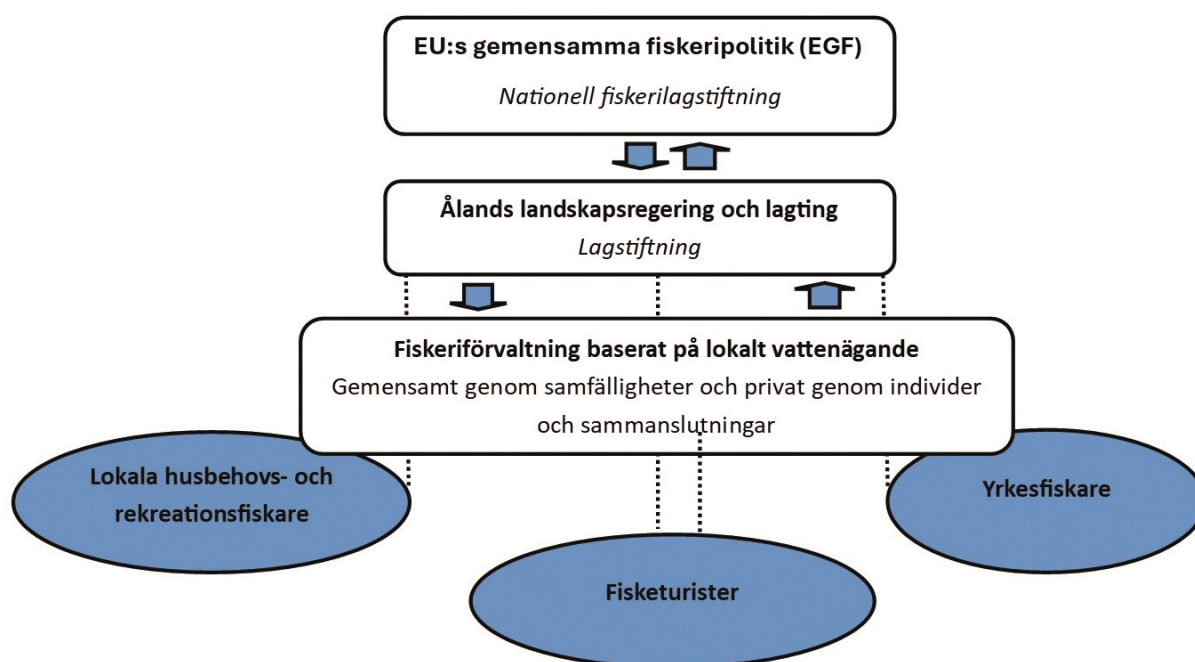
4.1. Flernivåstyrning av det småskaliga fisket på Åland

Fiskerisektorn är hörnstenen i både den åländska skärgårdskulturens materiella och immateriella kulturarvet. Parallellt med att fiskeritraditionerna och hushållsfisket har fortlevt, har inflytande- och maktstrukturer successivt integrerats över århundraden och dessa strukturer utövar fortfarande betydande inflytande i dag. Fiskeriförvaltningen har fortlöpande omorganiserats på allt flera nivåer och det kommersiella fiskets ställning har genomgått en märkbar förändring efter att Finland gick med i EU 1995. Eftersom Åland är en självstyrande region, med egen regering och eget parlament, hade fisket innan den institutionella förändringen som följde av EU-medlemskapet huvudsakligen styrts av lokala och regionala institutioner.

Efter 1995 har fisket på Åland i allt högre grad styrts av internationella avtal och centralt fattade beslut, som till exempel av EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP), som sätter ramarna för regleringen av och stödet till den kommersiella fiskerisektorn. Den huvudsakliga fiskeripolitiska planen för Åland beskrivs i Finlands program för den Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) för 2021–2027.

Alla ärenden som rör interna angelägenheter faller fortfarande inom Ålands lagtings behörighetsområde och Åland har en egen fiskerilagstiftning, den nuvarande sedan 1956. Denna lagstiftning lyfter fram de lokala vattenägarnas inflytande över fiskeriförvaltningen men den anses till viss del vara i behov av uppdatering.

Strukturen i det åländska fiskeriförvaltningssystemet beskrivs i **Figur 2**.

Figur 2. Institutionella nivåer och huvudsakliga användargrupper inom den åländska fiskerisektorn.

Det lokala beslutsfattandet är fortfarande avgörande för den åländska fiskerisektorn, även om makten har flyttats till högre förvaltningsnivåer. Lokala vattenägare har inte bara kvar en betydande kontroll över tillgången till och användningen av vattenområden, utan de utgör också grunden för fiskeriförvaltningen i regionen och spelar en nyckelroll i utformningen av hållbara fiskemetoder och av själva fiskeriförvaltningen. Strukturerna och funktionerna i det lokala vattenägarbaserade fiskeriförvaltningssystemet på Åland beskrivs mer ingående i avsnittet **Komplexiteten i vattenägandet och den ägarbaserade fiskeriförvaltningen**.

4.2. Kvoter och fångstens utveckling

4.2.1. Kvoter

Med avseende på förvaltningen har det åländska fisket kategoriserats enligt följande: 1) fiske av kvoterade arter och 2) fiske av icke-kvoterade arter (ÅSUB 2019). Den senare grupperingen förvaltas på grundval av landskapets fiskerilagstiftning, medan de nationella kvoterna för strömming, vassbuk, östersjölax och torsk fastställs på EU-nivå. För den åländska fiskerisektorn förhandlas de årliga fiskekvoterna fram mellan landskapsregeringen och Finlands Jord- och skogsbruksministerium. En dom från Högsta domstolen i Finland gav ministeriet rätt att fördela de kvoter som fastställts av EU om en överenskommelse inte kunde nås genom förhandlingar mellan finländska och åländska politiker och regeringstjänstemän (HD 2017).

För att Finland ska kunna omfördela EU-kvoterna till enskilda fiskare, något som inte görs på Åland (ÅSUB 2019), måste Åland tilldelas en del av de nationella kvoterna. Av denna anledning beviljades Åland 2017 en fast tilldelning av den finska kvoten (**Tabell 1**). Det är värt att nämna att torsk inte är en del av denna tilldelning trots att den stora merparten av torskfisket för forskningsändamål bedrivs av åländska fiskare.⁴ I kvotförordningen för år 2020 förbjöds riktat fiske av torsk i Östra Östersjön. Det infördes dock en möjlighet att genomföra vetenskapligt fiske. I samarbete med Naturresursinstitutet och åländska yrkesfiskare har landskapsregeringen sedan 2020 låtit genomföra ett begränsat vetenskapligt fiske av torsk. Under 2024 tilldelades en del av laxkvoten tillfälligt som forskningsfiskekvoter till enskilda fiskare.

Tabell 1. De fasta åländska kvoternas andelar av de totala finska fiskekvoterna. Källa: ÅSUB 2019. Ursprunglig källa: Jord- och skogsbruksministeriet i Finland.

	Ålands % av den finska kvoten
Strömming , Bottniska viken	5,8667 %
Strömming , Finska viken och centrala Östersjön	15,1506 %
Skarpsill (Vassbuk) , hela Östersjön	8,6000 %
Östersjölax , centrala Östersjön	8,3640 %

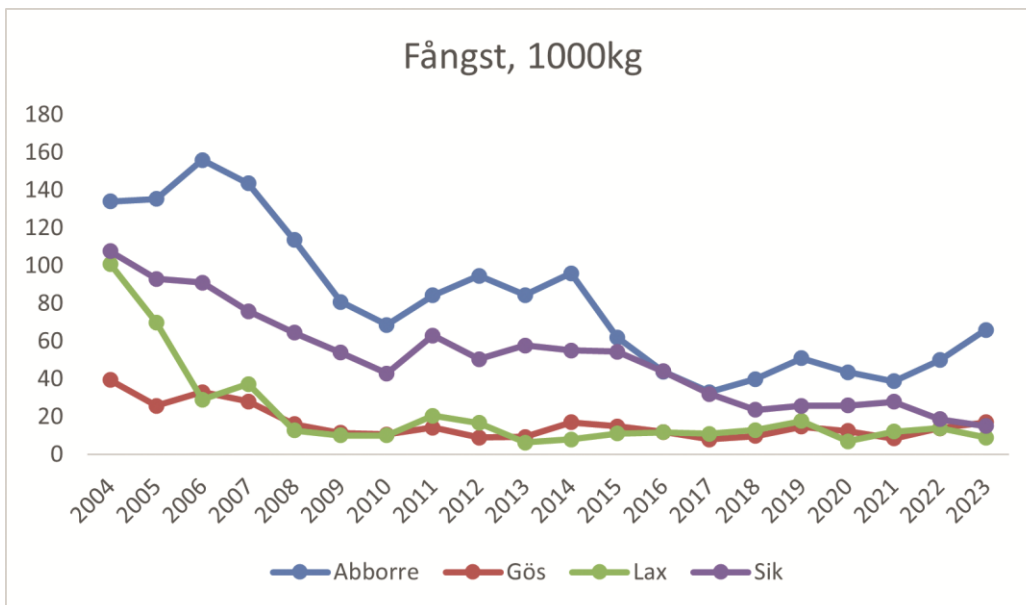
Kvotsystemet innebär att den huvudsakliga makten över förvaltningen av dessa fiskarter har flyttats från lokal och regional nivå upp till internationell nivå, utom räckhåll för de lokala vattenägarna. För förvaltningen av fisket efter andra fiskarter, såsom gös, gädda, abborre och sik, ansvarar däremot fortfarande Ålands landskapsregering, genom lagstiftning och

⁴ Torsk är en kvoterad art i Östersjön, men den ingår inte i den fasta finska kvottilldelningen för Åland.

tillämpning av denna, och de lokala vattenägarna, antingen som enskilda vattenägare eller genom deras sammanslutningar.

4.2.2. Ålands 'sju stora'

Detta avsnitt fokuserar på förändringar i landningen av abborre, gös, östersjölox, sik, strömming, vassbuk samt torsk, vilka är de viktigaste målarterna för det åländska fisket (**Figur 3**). Gäddan, som Neuman (2007) inkluderade i sin rapport, utelämnas eftersom gäddan i dag endast utgör en marginell del av den totala fångsten inom det kommersiella fisket på Åland. År 2025 finns det inga fångstuppgifter att tillgå för fritidsfiske, i vilket gäddan är en viktig mållart.

Figur 3. Förändringar i landningen av abborre, gös, östersjölox och sik på Åland 2004–2023. Källa: ÅSUB:s årsböcker åren 2006–2024.

Abborre, sik och gös

Enligt Neuman (2007) var abborren den mest fångade fiskarten inom kustfisket år 2005, medan fångsten av sik hade ett monetärt värde som var dubbelt så stort som värdet på landningen av abborre. Sedan dess har fångsterna av både abborre och sik minskat. Fångsterna av abborre vände dock uppåt efter år 2021 (**Figur 3**).

De intervjuade småskaliga fiskarna beskrev i regel en dramatisk nedåtgående trend för sikpopulationen i deras fiskeområden. Fiskarna nämnde att den främsta orsaken till minskningen av sikbeståndet är den ökade sälpopulationen, eftersom sälarna även rör sig i de grundare vattenområdena närmare kusten. Den minskade utplanteringen av sikyngel nämndes också i intervjuerna som en bidragande orsak till den nedåtgående trenden. Denna problematiska situation bekräftas av det faktum att havslekande sik är listad som "sårbar" i Helcoms röda lista över arter som riskeras att utrotas (Helcom 2019). Statistik från Naturresursinstitutet i Finland på skador orsakade av säl och skarv visar att sikfisket lider de största ekonomiska förlusterna längs hela den finska kusten, vilket i sig understryker sälens påverkan på sikfisket (Söderkultalahti och Rahikainen, 2025).

Försämringen av vattenkvaliteten i Östersjön och dess effekter på fiskbestånden och fiskeaktiviteterna nämndes också som en bidragande orsak till de minskade fiskfångsterna. På senare tid har näringshalterna ökat, i synnerhet i Ålands innerskärgård (Pettersen, 2024). Abborrbestånden anses dock ofta vara goda, och de intervjuade fiskarna uppgav att variationerna i abborrpopulationerna är normala. När abborren säljs hel är priset relativt lågt, men i dag förädlar många fiskare abborren och säljer filéerna för att öka värdet på fångsten. För många fiskare har således fångsten av abborre blivit ekonomiskt mycket viktig. Den är den näst mest värdefulla arten efter gös i det åländska kustfisket (ÅSUB årsbok 2024b, s. 94) eftersom både abborre och gös är högt värderade arter med stor efterfrågan på den lokala marknaden.

När kvotbegränsningarna ökade för laxfisket blev gösen allt viktigare för kustfiskeflottan och fångsterna ökade dramatiskt i början av 1990-talet. Sedan dess har fångsterna succesivt minskat och stabiliserats. Gös fiskas främst i vattnen runt Lumparn, där landskapsregeringen genom Fastighetsverket utfärdar kommersiella fiskerätter. För att minska fisketrycket och skydda gösbeståndet har begränsningar av maskstorleken och antalet nät varit i kraft sedan 2002 samt ett förbud mot fiske under lekperioden i juni sedan 2006. Den minsta landningsstorleken höjdes från 37 cm till 40 cm från och med 1 januari 2025 (ÅLR, 2024a).

Lax

Under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet förekom häftiga politiska diskussioner mellan Åland och Finland, både om fiskeregleringar kopplade till laxkvoten och om förbudet mot användningen av drivgarn (Yle, 2004). Förändringarna i fångsten av östersjölax är i stor utsträckning kopplade till EU-förordningar (Salmi och Salmi, 2005) och ett resultat av förhandlingar med finska staten om hur EU:s fiskekvoter ska fördelas. Detta beskrivs närmare i avsnittet **Flernivåstyrning av det småskaliga fisket på Åland**.

När det åländska laxfisket var som störst, på 1980- och 1990-talen, fiskades över 30 procent av den totala laxfångsten i Finland av åländska fiskare⁵. År 1997 infördes en förvaltningsplan i Finland för att skydda östersjölaxen (Salmi, 2005), vilket ledde till att finska staten instiftade regleringar av det havsfiske som främst bedrevs av åländska fiskare. Bland annat infördes ett fiskeförbud under större delen av maj månad. Huvuddelen av det åländska laxfisket bedrivs under vårsäsongen och det drabbades därför hårt av förändringen. Även sälens ökande påverkan på laxfisket minskade fångsterna och försvagade Ålands position i kvotförhandlingarna (ÅLR, 2004). Det resulterade i en lägre kvot än vad de åländska fiskarna och politikerna ansåg vara rättvist.

Kvoterna för lax i Östersjön har minskat betydligt under de senaste decennierna till följd av en nedåtgående trend i fiskbeståndet. Kvoten för Åland ligger inom de aktuella ramarna år 2025 och har satts till totalt 750 laxar för det kommersiella fiskeaktörerna, vilket kan jämföras med de 20 000–45 000 laxar som årligen fångades kommersiellt under 1980- och 1990-talen (Lukes statistik om fiske).

I början av 2008 förbjöds fiske med drivgarn i Östersjön (Rådets förordning, 2005), vilket fick till följd ytterligare en kraftig minskning av laxfångsterna (**Figur 3**). Denna förordning

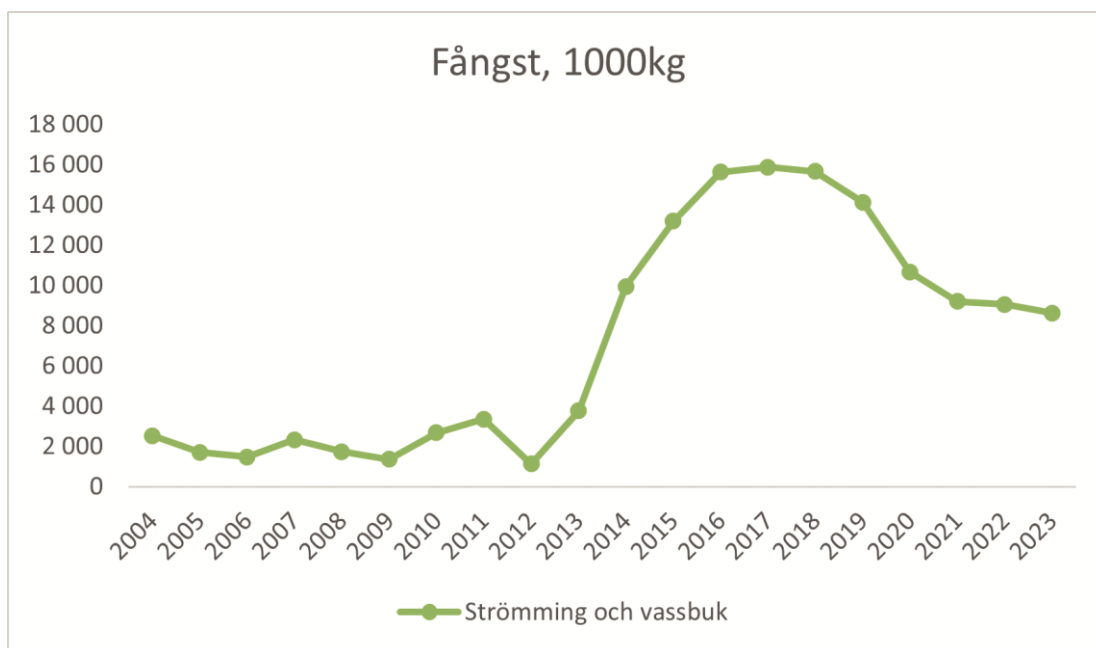
⁵ Enligt ett skriftligt svar och debatt i Ålands lagting (ÅLR, 2/2005).

försvårade för många åländska fiskare att bedriva sin näring, och flera lämnade fiskerisektorn. De intervjuade fiskarna kommenterade att även om de fortsatte med förankrade nät och även testade push up-fällor, fungerade dessa inte lika bra på grund av de starka strömmarna och de djupa vattnen runt Åland.

Strömming

I århundraden har strömmingsfisket varit en hörnsten i försörjningen och kulturarvet för människor på Åland, men i dag har dess betydelse minskat. De småskaliga fiskarna fiskar strömming och vassbuk med skötar runt Åland, medan de storskaliga fiskarna använder trålare på öppet hav. Ökningen av fångsterna under 2014 (**Figur 4**) berodde på att två nya trålare började fiska strömming och vassbuk, vilket är kopplat till minskningen av torskfångsterna i södra Östersjön (ÅSUB, 2019). Denna ökning illustreras i **Figur 4**. År 2025 finns det kvar en trålare registrerad på Åland som fiskar strömming och vassbuk. Även om detta fartygs fiskeriverksamhet bedrivs inom den kvot som Åland tilldelats, bedriver det inte nödvändigtvis sin verksamhet i åländska vatten och landar inte fångsten på Åland.

Varje år reserveras en tillräckligt stor del av kvoten för att tillgodose behoven hos de småskaliga strömmingsfiskare som fiskar med skötar. Det handlar vanligtvis om en mängd mellan 10 och 30 ton (Karlsson, 2024). I intervjuerna kommenterade vissa skötfiskare att det ser positivt ut för strömmingsbestånden, men att storleken på strömmingen är liten. Fiskarna uttrycker en önskan om att fler fiskar ska växa sig större för att nå den storlek som krävs för filéer och rökning.

Figur 4. Förändringar i landningen av strömming och vassbuk på Åland 2004–2023. Källa: ÅSUB:s årsböcker 2006–2024.

Yrkesfiskarna som intervjuades pekade på utmaningar med att saluföra strömming. Dessa hinder uppstår på grund av bristen på köpare och svårigheten att få ett internationellt erkänt hållbarhetscertifikat, till exempel från Marine Stewardship Council (MSC), vilket krävs om fångsten exporteras utanför Åland. Det åländska småskaliga strömmingsfisket, som försiggår strax söder om Internationella havsforskningsrådets (ICES) subdivisioner 30–31, anses inte

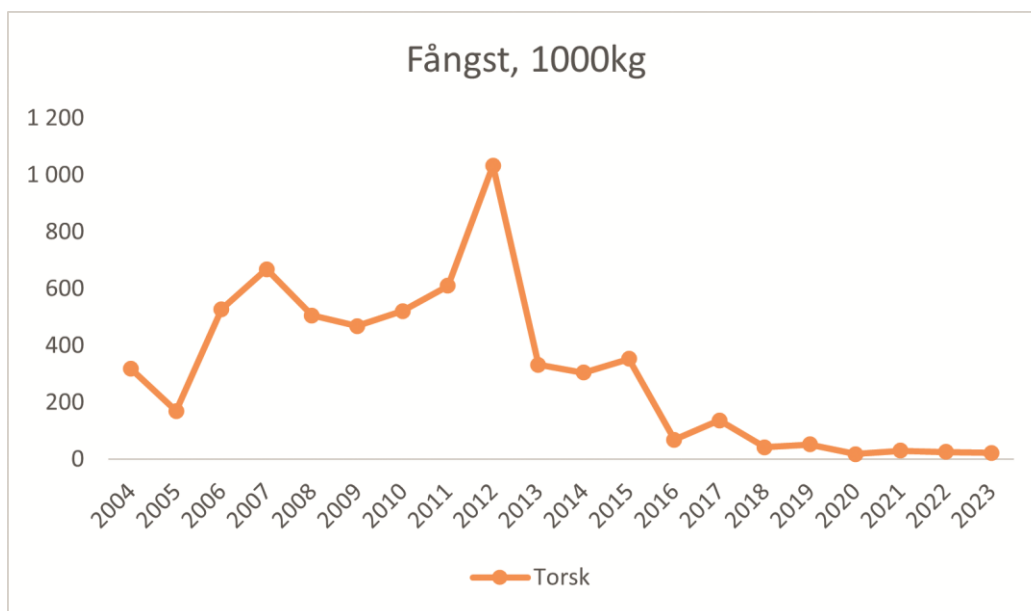
vara en del av den utnämnda finska MSC-certifieringen för strömming som fiskas i Bottenhavet. En utmaning för att kunna få certifieringen är att de åländska fiskarna verkar i ICES-subdivisioner 25–29 samt 32. I dessa områden har beståndet varit i sämre skick och fiskats dessutom av ryska trålare som inte rapporterat sina fångster, vilket bidrar till osäkerhet i beståndsuppskattningarna och utgör en faktor som MSC varken kan verifiera eller kontrollera.

På grund av de relativt små landningarna av strömming från småskaliga fiskare på Åland finns det ingen infrastruktur för bearbetning av fångsten, till exempel filémaskiner saknas. För att en sådan investering ska vara lönsam måste landningarna öka markant, eller så måste investeringarna subventioneras.

Torsk

Under 2006–2016 har merparten av de åländska torskfångsterna fiskats i de södra delarna av Östersjön. Förändringar i EU:s kvoter och en ökad konkurrens i södra Östersjön gjorde detta fiske olönsamt kort efter fångsttoppen år 2012 (**Figur 5**). Sambandet med strömmingsfiske beror på denna förändring. Under 2014 ändrade två åländska fartyg som tidigare hade fiskat torsk sitt trålfiske och styrde om till strömming och vassbuk. Under perioden 2020–2025 har torsk endast fiskats av ett fåtal aktörer som är verksamma inom ramen för det vetenskapliga torskfisket. Denna fångst har i sin helhet landats på Åland

Vittnesmål från småskaliga yrkesfiskare som fiskar med nät visar att torskbestånden är starka i de djupare vattnen runt Åland, och fiskarna ser ingen anledning till ett generellt förbud mot att fiska torsk. För att säkra framtiden för det småskaliga torskfisket rekommenderar de intervjuade att trålningsförbudet för torsk behålls samtidigt som det kustnära nätfiske utökas och säkras. Eftersom beslut om fortsatt verksamhet fattas årligen ses inte forskningsfiske som en långsiktigt hållbar lösning, vilket gör investeringar och inkomstprognoser svåra att planera.

Figur 5. Förändringar i landningen av torsk på Åland 2004–2023. Källa: ÅSUB:s årsböcker 2006–2024.

Undervärderade fiskarter

Förutom de ovannämnda fiskarterna har ett antal undersökningar gjorts om undervärderade fiskarter som braxen och andra karpfiskar. Det är känt att övergödningen av Östersjön har ökat förekomsten av dessa arter (Ådjers m.fl. 2006). En ökad användning skulle kunna minska näringsbelastningen i havet, även om denna effekt kan påvisas mer konkret i insjöområden. Samtidigt stöder nya fiskestrategier fiskarnas försörjningsmöjligheter genom att bredda utbudet av lokala fiskprodukter för konsumenterna. På Åland har det dock varit svårt att få till stånd nödvändiga investeringar i de maskiner som krävs för att förädla dessa arter. Detaljhandelspriset på karpfisk är lågt, så för att verksamheten ska bli ekonomiskt lönsam måste volymerna vara ganska höga eller stödjas på annat sätt, till exempel genom miljöfördelar. Värt att notera är att den åländska fiskerilagstiftningen (ÅLR, 1956) skyddar braxen, en av de viktigaste karpfiskarterna (§25), bl.a. genom att fastställa en förhållandevis stor minsta landningsstorlek (§31) på 42 centimeter. Lagstiftning kan sålunda försvåra användningen av de undervärderade karpfiskarterna inom det åländska fisket.

5. Användargrupper och andra intressenters position

Den uråldriga och starka traditionen att nyttja fiskresurserna i de åländska vattnen för självhushåll och som handelsvara lever fortfarande kvar i dagens *yrkes- och fritidsfiske*, av vilka det senare inkluderar det så kallade *husbehovsfisket* och annat fritidsfiske (**Figur 2**). Vanligtvis använder husbehovsfiskare nät och i viss utsträckning andra passiva redskap som ryssjor och långrev, och fångsten konsumeras i familjekretsen. En betydande andel av de lokala vattenägarna fiskar inte, emedan deras beslutanderätt är knuten till vattenägandet, inte till eget fiske. Bland de vattenägande fiskarna utgör dock de lokala husbehovsfiskarna den största användargruppen, även om det också finns fritids- och *sportfiskare* som fiskar med spö. Det innebär att husbehovsfiskarnas intressen vanligtvis värdesätts i den lokala fiskeriförvaltningen.

5.1. Yrkesfiskare

5.1.1. Egenskaper hos yrkesfiskare på Åland

Kriterierna för vem som anses vara yrkesfiskare, och i vilken grad de uppfylls, har under årens lopp förändrats i jämförelsen mellan riket⁶ och Åland, men också internt på Åland. Det är en diskussion som fortlöpande pågår mellan regeringsföreträdare och intressenter från fiskeribranschen. I Neumans rapport (2007) delades fiskarna in i två officiella kategorier, vilka fastställdes baserat på inkomsterna från fisket: 1) yrkesfiskare, med minst 50 % och 2) binäringsfiskare, med minst 20 % av den totala inkomsten. Före 2009 fanns det inget krav på att registrera sig som yrkesfiskare (**Bilaga 2**), vilket gjorde yrket mindre byråkratiskt. Samtidigt var det svårt att avgöra hur många enskilda personer som sporadiskt bedrev fiskeriverksamhet och sålde sin fångst.

I den år 2025 uppdaterade yrkeslagstiftningen (ÅLR, 1995; se **Tabell 2**) kategoriseras yrkesfiskarna i tre grupper 1) yrkesfiskare, 2) binäringsfiskare och 3) övriga yrkesfiskare. För att ingå i den första gruppen krävs en årlig fiskeriinkomst på minst 5 000 euro som utgör minst 30 procent av den totala inkomsten, eller 10 000 euro i inkomst från fisket per år. För att tillhöra den andra gruppen, binäringsfiskarna, ska den årliga inkomsten vara minst 2 500 euro och utgöra 15–29 procent av den totala inkomsten. Den tredje gruppen, klassificerad som övriga yrkesfiskare, har inget inkomstkrav, men eftersom det är obligatoriskt att registrera sig för att kunna sälja fisk faller personer som ibland säljer sin överskotts fångst inom denna grupp. Eftersom fisket är säsongbetonat kombinerar alla fiskare, oavsett vilken grupp de tillhör, vanligtvis fiskeriinkomsterna med andra inkomstkällor. De flesta fiskare driver små familjeföretag.

⁶ Finska fastlandet.

Tabell 2. Antal registrerade åländska yrkesfiskare per grupp. Källa: Ålands fiskeribyrå, 2025.

	Fiskargrupp		
	Yrkesfiskare	Binäringsfiskare	Övriga yrkesfiskare
Krav	Inkomst från fiske på minst 10 000 euro, eller 5 000 euro om den utgör 30 % av den totala inkomsten.	Inkomst från fiske på minst 2 500 euro som utgör 15–29 % av den totala inkomsten.	Ingen inkomst från fiske krävs. Inkomsten från fiske utgör 0–14 % av den totala inkomsten.
Antal fiskare i februari 2025 (totalt antal 189)	28	7	154

Stöd och utveckling av försörjningsmöjligheter genom fiske hanteras huvudsakligen av Ålands landskapsregering genom Finlands program för Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden 2021–2027 (EHFVF-programmet). Skattesubventioner för till exempel bränsle regleras av finska staten, eftersom beskattning inte ligger inom Ålands landskapsregerings behörighetsområde. Detta stöd är dock begränsat till yrkesfiskare.

5.1.2. Ett försök att definiera småskaligt fiske på Åland

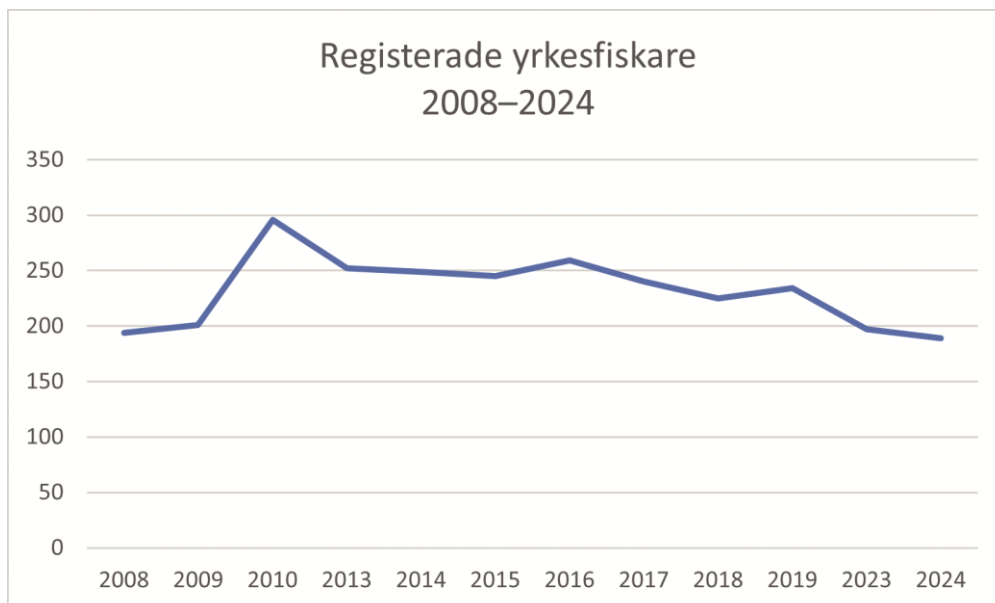
Det finns ingen allmänt accepterad definition av småskaligt yrkesfiske vilket också gäller för åländska förhållanden. De definitioner som används baseras dock ofta på båtens längd (mindre än 12 meter i EU) och redskapstyper (ej trål) (Pasqual-Fernández m.fl. 2020). I likhet med andra finska kustområden är majoriteten av de åländska fiskarna småskaliga aktörer. På Åland äger småskaliga fiskare ofta flera båtar för olika ändamål, och medianstorleken för registrerade kommersiella fiskebåtar är 6,27 meter. Endast ett fartyg, år 2025, den enda trålaren på Åland, överstiger 12 meter (Ålands fiskeribyrå 2025). De flesta av de åländska fiskarna arbetar ensamma med små båtar och använder nät och andra passiva redskap. Rapporten drar därför slutsatsen att det kommersiella fisket i åländska vatten kan betraktas som småskaligt, med undantag för ett fartygs trålfiske efter strömming och vassbuk.

Fram till mitten av år 2010 kunde torskfisket betraktas som storskaligt, men har sedan dess minskat. Sedan 2020 har torskfisket varit marginellt och bedrivits som ett kustnära forskningsfiske med ett fåtal mindre båtar involverade. Även om laxfisket under 1980- och 1990-talen främst sågs som ett storskaligt fiske i öppet hav, har även detta fiske i dag blivit marginellt och bedrivs i mindre skala.

5.1.3. Kraftig minskning av antalet yrkesfiskare

År 2010 ökade antalet registrerade yrkesfiskare kraftigt (**Figur 6**), i och med att registrering blev ett obligatoriskt krav för att få sälja fisk (ÅSUB, 2019). Efter detta har det totala antalet fiskare på Åland minskat.⁷

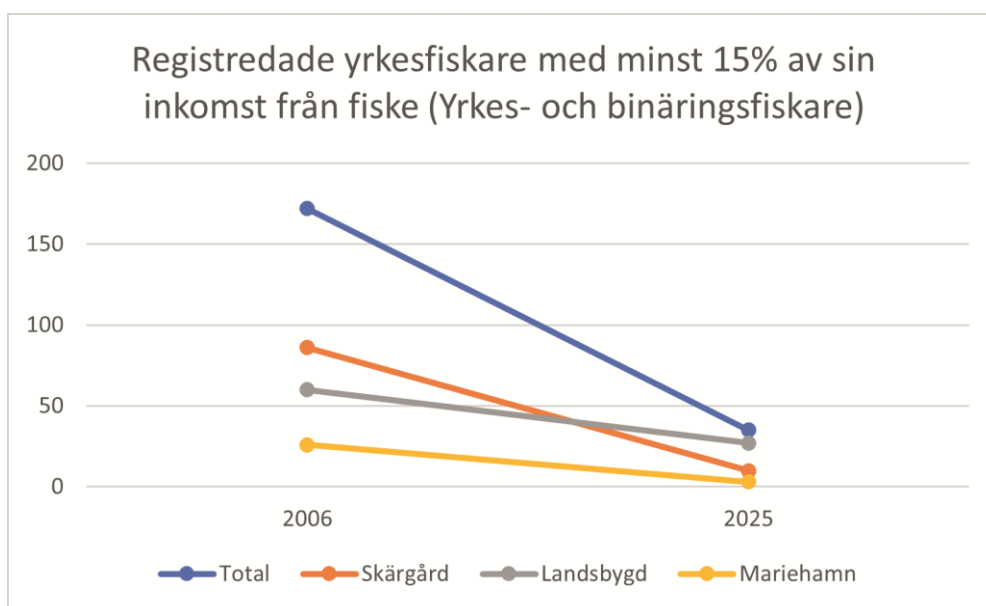
⁷ År 2006 (Neuman, 2007) fanns det 90 yrkesfiskare som fick minst 50 % av sin inkomst från fiske, jämfört med 28 fiskare år 2025 vars inkomster till minst 30 % kom från fiske. Av dessa 28 arbetade tre på den enda trålare som finns registrerad på Åland.

Figur 6. Förändringar i antalet registrerade yrkesfiskare på Åland 2008–2024. Källor: Neuman 2007; Fiskeribrån 2025.

År 2017 var medelåldern för de registrerade fiskarna 51,8 år och av alla registrerade fiskare var 5,5 procent kvinnor (ÅSUB 2019).

En geografisk jämförelse visar på dramatiska förändringar vad gäller platserna där det åländska yrkesfisket bedrivs (**Figur 7**). Även om definitionen av grupperna inom yrkesfisket har ändrats sedan Neumans rapport år 2007, och statistiken därmed inte är helt jämförbar över tid, är den nedåtgående trenden tydligast i skärgårdskommunerna Brändö, Kumlinge, Vårdö, Föglö, Kökar och Sottunga. År 2006 fanns det inom detta område 86 registrerade yrkesfiskare som fick minst 20 procent av sin totala inkomst från fiske (Neuman 2007). Under de senaste tjugo åren har detta antal sjunkit till tio fiskare som 2025 fick minst 15 procent av sin årsinkomst från fiske (Fiskeribrån 2025).

Figur 7. Förändringar i antalet registrerade fiskare som fick mer än 15 % av sin inkomst från fiske på Åland 2006–2024.

I landsbygdsområdena är förändringarna visserligen mindre dramatiska, men den nedåtgående trenden är där även tydlig. I Mariehamn är förändringarna betydelsefulla, men är från en betydligt lägre utgångsnivå.

I **Figur 8** visas de lokala regioner där fiskarna har registrerats.

Figur 8. Regioner där fiskarna har registrerats: gul = skärgård, grå = landsbygd och ljusgul = Mariehamns kommun. Källa: Lantmäteriverket i Finland.

5.2. Andra fiskargrupper

5.2.1. Fritidsfiskare

Ända sedan tiden före Neumans rapport (2007) har det saknats statistiska uppgifter om det åländska fritidsfisket, vilket gör det svårt att avgöra antalet fritidsfiskare, fritidsfiskets fångster och dess inverkan på fiskbestånd och ekonomi.

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) har under de senaste åren genomfört undersökningar som visar att 44 procent av ålänningarna på fritiden ägnar sig åt fiske i någon form (ÅSUB 2021, s. 32). Detta är en liten minskning från Neumans studie (2007), som visade att 55 procent av fastighetsägarna utanför staden Mariehamn och 45 procent av Mariehamnarna fiskade. Dessa aktivitetsnivåer är dock fortfarande höga jämfört med finska fastlandet, där en tredjedel av befolkningen ägnar sig åt fiske (Luke 2022). I de flesta andra länder är motsvarande aktivitetsnivåer betydligt lägre (Arlinghaus m.fl. 2019). Många fiskar under sina vistelser

vid fritidshus⁸, och de använder såväl nät som handredskap, så som kast- och metspö. Eftersom tillgången på fiskarter vanligtvis är säsongsbetonad, är fritidsfiskare ofta generalister och ändrar sin strategi beroende på tid och plats.

Utplantering av fisk och bevarande av lekområden, som utförs av vattenägare eller landskapsregeringen, gynnar främst fritidsfisket, men även både husbehovsfisket och turistfisket framom yrkesfisket. Exempelvis är fisket efter havsöring helt beroende av utplantering eftersom det inte finns något starkt naturligt havsöringsbestånd på Åland (Sivén 2021).

5.2.2. Husbehovsfiskare som en del av gruppen fritidsfiskare

Även om det inte finns någon entydig definition av begreppet husbehovsfiske anses det i allmänhet skilja sig från annat fritidsfiske genom att det huvudsakligen syftar till att täcka det egna hushållets behov av fisk. Vissa husbehovsfiskare tillhör också även den tredje gruppen yrkesfiskare och säljer ibland överskottet av sin fångst. Husbehovsfisket är skyddat i den åländska fiskerilagstiftningen eftersom det är obligatoriskt för vattenägare att tillåta husbehovsfiske till fastbosatta i den by där vattnet är beläget, och som tidigare var viktigt för överlevnad och försörjning (ÅLR 1956 §3). Ett visst husbehovsfiske bedrivs på allmänt vatten, främst efter östersjölax, och det finns redskapsrelaterade begränsningar för att skilja det från yrkesfisket (ÅLR 1995, §2).

Omfattningen av husbehovsfisket är fortfarande oklar, eftersom antalet husbehovsfiskare på Åland för närvarande är okänt och borde utredas.

5.2.3. Fisketurister

Den tredje och senast tillkomna gruppen av fiskare är fisketuristerna. Genom att attrahera besökande fiskare och främja utveckling av fiskeaktiviteter förlängs Ålands turistsäsong, som annars skulle vara mer begränsad till sommarmånaderna (Neuman 2007). År 2023 uppgick det totala antalet gästnätter på Åland till 421 000, privata stugor och vissa mindre anläggningar borträknade (ÅSUB 2024d). Det finns inga siffror på hur många av dessa som besöks av fiskare.

När fisketuristerna besöker Åland använder de vanligtvis fiskemetoder som innefattar spö. Många övernattar i stugor med fiskerimöjligheter, men det finns också fiskare som reser direkt till Åland med egen båt för att utöva till exempel trolling.

Fisketurister är varken vattenägare eller medlemmar i lokalsamhället, och står därför utanför de lokala vattenägarnas verksamhetsområde. De är dock beroende av att det finns lokala fiskekort att tillgå för de privata vattnen. Det finns en stor variation i hur fisketuristerna kan köpa fiskekort. Ofta måste besökare köpa fiskekort från respektive vattenägare i de områden där de vill fiska, vilket kan vara en besvärlig uppgift för personer som saknar lokalkännedom. Dessa frågor behandlas vidare i avsnittet **Fiske i förändring - från husbehov till turism**.

Det förekommer en delvis etablerad arbetsgrupp för fisketurism kallad *Sportfiskerätverket* som leds av den åländska turistorganisationen *Visit Åland* och som träffas för att samordna

⁸ Totalt finns det 7177 fritidshus på Åland (Statistikcentralen, 2022) som ägs av ålänningar och utlänningar, ofta med åländsk släktanknytning och hembygdsrätt.

fisketurismen med fokus på marknadsföring. 2019 bildade några av de åländska fiskeguiderna organisationen *Ålands organiserade fiskeguider r.f.*

5.3. Övriga intressenter

Parallellt med och inom fiskeripolitiken påverkar miljöfrågor och institutioner i hög grad det åländska fiskets tillstånd. Många vatten är begränsade eller uteslutna från kommersiellt fiske, antingen på grund av beslut som fattats av vattenägare eller som naturskyddsområden fastställda av Ålands landskapsregering. Det är dock värt att notera att flera skyddade områden tillåter fiske med olika restriktioner vad gäller redskap och tider. Den konflikt som föreligger mellan fiskerimöjligheter och de djur som livnär sig på fisk, närmare bestämt säl och skarv, visar på behovet av samstämmighet mellan fiskeri- och miljöförvaltningssektorerna. Detta beskrivs vidare i avsnittet **Konflikter som påverkar yrkesfiskarnas "livsform"**.

På Åland är antalet ideella organisationer med koppling till fiskerisektorn begränsat. En av de verksamma organisationerna är Ålands lokala aktionsgrupp (FLAG) för fiske *Ålands Fiskeledare*, som finansieras genom EHFV:s strategi för lokalt ledd utveckling (LLU) och Ålands landskapsregering (Svels & Thuesen 2024, Salmi m.fl. 2022). Den åländska FLAG gruppen omfattar hela landskapet och prioriterar strategiska mål som miljö, kunskap och upplevelser. Den är en av elva grupper i Finland, och på Åland har miljöfrågorna varit i FLAG gruppens fokus. Detta står i kontrast till de flesta andra FLAG i Finland, där projekten främst betonat utvecklingen av försörjningsmöjligheter genom fiske (Salmi & Svels 2023). Finansieringsramverket för FLAG gör det möjligt för organisationer att ansöka om stöd, eftersom aktionsgruppen i sig inte brukar initiera eller leda projekt. Eftersom finansieringen av fiskeprojekt är öppen för alla organisationer har en större andel av projektansökningarna och finansieringen riktats till vattenägarsamfälligheterna och aktörer inom fritidsfisket, som är betydligt fler och mer aktiva än representanterna för det kommersiella fisket.

På Åland bevakar yrkesfiskarna sina intressen genom organisationen *Ålands fiskare r.f.* Organisationen har en deltidsanställd verksamhetsledare och erhåller finansiering från Ålands landskapsregering genom avtal med *Ålands hushållningssällskap*. Tilldelningen av offentliga medel motiveras med behovet av en intresseorganisation som kan fungera som referensgrupp i förhållande till nya lagar och förordningar som påverkar fiskerisektorn. Likaså är det en fördel att ha en sammanslutning som kan driva och initiera projekt som gynnar branschen kollektivt. Antalet medlemmar i Ålands fiskare har varierat under åren. År 2008 var 81 personer medlemmar i organisationen och år 2025 hade den 90 medlemmar. Eftersom det också finns möjlighet att vara stödmedlem är inte alla medlemmar aktiva fiskare. Genom åren har föreningen deltagit i och initierat flera projekt med fokus på att ge ny livskraft till den småskaliga fiskerisektorn. Det har rört sig om allt från tekniska insatser som sälavskräckningsmetoder, utprovning av nya fiskeredskap och upprätthållande av fiskeri som kulturarv, till exempel genom restaurering av traditionella fyror för navigering. Mer information om detta finns i **Bilaga 2**.

Informella strukturer för fiskeriförvaltning på Åland finns både i privata nätverk och i officiella sammanhang inom kommuner, samt i sociala sammanhang som byalag och kaféer. Utmaningar för diskussioner kring teman inom fiske, miljö och natur debatteras flitigt i traditionella medier, och på senare tid även i sociala medier. De lokala medierna har en stark inflytande och utövar en samhällelig kontroll över beslutsfattandet på Åland, medan sociala medier är en del av en rad nya kommunikationskanaler och verktyg för påverkan, både formella och informella, även inom fiske.

6. Utmaningar och möjligheter för yrkesfiskare på Åland

Detta avsnitt bygger på intervjuer med intressenter och en enkät riktad till vattensamfälligheter som genomfördes 2024. De allt svårare förhållandena för fiskerisektorn beror på en lång rad utmaningar, till exempel byråkratin inom EU, sälars och skarvars påverkan, fiskerimöjligheter och tillgång till vattenområden, fiskestrategier, vattenkvalitet, bristande kunskap inom samhället om fiskerisektorn, miljölicenser, kategorisering av fiskare, lönsamhet, utbildning, livsform och levnadssätt.

Men det finns också möjligheter för bevarandet av den hotade småskaliga fiskerisektorn, till exempel genom mervärdeshöjande förädling, lyfta fram kulturarvet och satsa på turism i relation till fisket.

6.1. Frågor som påverkar yrkesfiskarnas dagliga verksamhet

Den tidigare relativt fria fiskeriverksamheten förändrades omkring 1995 i och med Finlands EU-inträde. Yrkesfiskarna upplevde då en ökning i antalet regleringar, övervakningsåtgärder och byråkratiska uppgifter, vilket de ansåg påverka deras försörjningsmöjligheter (**Bilaga 2**). De ålagda uppgifterna minskade följaktligen deras yrkesfrihet och yrkets attraktionskraft. Allt fler uppgifter har tillkommit under åren, såsom den nyligen uppdaterade europeiska förordningen om fiskerikontroll (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2842).

Ofta är de många utmaningarna flera än vad yrkesfiskarna klarar av att hantera. Situationen verkar vara mer problematisk än den som Neuman (2007) beskrev för 18 år sedan. Många åländska fiskare anser till exempel att det förbud mot drivgarn som infördes i Östersjön 2008 var orättvist eftersom det var förödande för laxfisket. Åtgärden kompensades inte, varken monetärt eller i laxkvoter, och de alternativa metoderna till drivgarn (förankrade nät och push up-ryssjor) upplevs inte tillnärmelsevis som lika funktionella i den åländska miljön. Även om förbudet motiverades med skyddet av tumlare har denna art sällan påträffats i de åländska vattnen.

Precis som i början av 2000-talet är de problem som orsakas av säl och skarv fortfarande de främsta hoten mot det småskaliga yrkesfiskets framtida försörjningsmöjligheter, och deras inverkan har bara ökat med tiden, se avsnittet **Konflikter som påverkar yrkesfiskarnas "livsform"**.

En annan utmaning har varit den begränsade tillgången till lämpligt stora fiskeområden, vilket kan bero på centralt införda fiskerestriktioner, byråkrati eller svårigheten att säkra lämpliga vattenområden för arrenden. I allmänhet är vattenområdena tillgängliga för ett litet antal yrkesfiskare. Även om det privata vattenägandet kan försvåra en bredare tillgång till dessa vatten, underlättas situationen av de offentliga fiskevatten som Ålands landskapsregering utarrenderar till yrkesfiskare. I en av intervjuerna påpekade en informant att fiskare behöver tillgång till ganska stora fiskevattenområden för att möjliggöra rotation, då ett lönsamt fiske inte är möjligt på samma plats flera dagar i rad. Dessutom behövs en möjlighet att flytta till en annan plats, när säl tar fisken från näten. Tyvärr är det inte självklart att det i framtiden kommer att finnas tillräckligt med vattenområden för det kommersiella fisket. Fiskare har upplevt ett ökat tryck på grund av att fiskerimöjligheter har eliminerats från nya områden.

Dessa initiativ där fiskerimöjligheter elimineras drivs i allmänhet av målet att skydda naturen. En fiskare noterade också att ett totalförbud mot kommersiellt laxfiske har krävts av de svenska sportfiskarna.

En annan fråga som ses som en utmaning är den försämrade vattenkvaliteten, och i synnerhet övergödningen. Å andra sidan noterade flera intervjuade fiskare en förbättring när det gäller havsbottnens tillstånd.

Eftersom situationen förändras över tid och är olika på olika platser, bygger allt fler regler och restriktioner ofta på ofullständig eller föråldrad kunskap. En fiskare lyfte i en intervju fram paradoxen med det starka torskbeståndet i Ålands hav och elimineringen av det kommersiella torskfisket. Han konstaterade att det inte är lätt att observera deras förekomst eftersom fiskarna simmar i vatten, och framför allt när ingen får fiska.

Under de senaste åren har det förts heta debatter, främst influerade från Sverige, gällande kvoter för strömming och lax i Östersjön samt om strömmingstrålning. Det har lett till märkbara effekter för Åland. Bland annat hoppas vissa intressenter på ett förbud mot eller en minskning av trålningen av strömming och laxfisket (Ålands radio, 2021, 2024). Fiskarna är oroade, över den minskade efterfrågan på strömming, särskilt inom den yngre generationen. På senare tid har fiskare, som fiskar strömming med skötar, haft svårt att hitta köpare, framför allt för större kvantiteter. En fiskare kommenterade möjligheten att fiska mer strömming på Åland och sälja fångsterna till det finska fastlandet. Ett problem är dock att skötfisket efter strömming saknar en miljöcertifiering som till exempel MSC, vilken gäller för trål- och ryssjefisket efter strömming i Bottenhavet, då uppköparna kräver miljöcertifiering, se avsnittet **Strömming**. Samma fiskare konstaterade att certifieringsprocessen är dyr och svåröverkomlig för enskilda småskaliga fiskare. Ett annat hinder är bristen på maskiner för hantering av fisk. Även om de äldre generationerna är vana vid att köpa strömmingen hel, vill de flesta konsumenter i dag ha den filead. När trålarna slutade landa strömming på Åland stängdes fiskbearbetningsfabrikerna. För att kunna bearbeta strömming som fångats med skötar behövs sålunda den maskinella bearbetningen uppdateras.

Fiskare nämner också att ett annat problem är den strikta kategoriseringen av yrkesfiskare. På Åland har det kommersiella laxfisket på grund av minskade kvoter under de senaste åren begränsats främst för fiskare som klassificeras som egentliga yrkesfiskare. Men fiskare som inte kunnat delta i den korta, normalt två veckor långa, laxsäsongen under föregående år, till exempel på grund av andra jobb, riskerar att falla ur denna kategori under de följande åren. En brist på fiskeaktivitet under två veckor kan därför leda till att en fiskare faller ur kategorin yrkesfiskare och därmed tvingas koncentrera sig på att fiska andra, mindre lönsamma arter. Sedan ändringar i yrkesfiskeförordningen 2024 och 2025 ska de två senaste åren och ett fastställt inkomsttak, i stället för en procent av den totala inkomsten, beaktas vid fastställandet av yrkeskategorierna (ÅLR 1995). Detta har till en viss del minskat trycket på yrkeskåren. I allmänhet noterade fiskarna att den kraftiga minskningen av laxkvoterna, och den därav följande minskningen av fiskeriinkomsterna, har tvingat många att lämna yrket.

Det finns flera faktorer som påverkar lönsamheten i det småskaliga fisket. De intervjuade fiskarna hävdade att kostnaderna för fisket har ökat mer än deras inkomster. Det finns en inbyggd osäkerhet i fiske på grund av oförutsägbarheten i fiskfångsterna, men även beroende på förvaltning. Ett extremt exempel är de åländska laxfiskarna. De har ofta fått vänta tills fiske säsongen börjat innan de fått information om sina kvoter, eller om de tillåts fiska

överhuvudtaget. Denna oförutsägbarhet försvårar planeringen av försörjningsstrategier och investering. För att förbättra lönsamheten föreslår vissa fiskare att fiskbestånden ska förstärkas genom utplantering av fler fiskyngel.

Utbudet av utbildningsplatser, inklusive platser på svenska, har minskat i Finland. Ett fåtal åländska fiskare har formell utbildning inom fiske och enligt dem är den aktuella utbildningssituationen beklaglig. Av ett flertal orsaker skulle de åländska fiskarna i dagsläget inte rekommendera sitt yrke till sina barn. De tycker att utvecklingen av det kommersiella fisket är frustrerande men hoppas på ett generationsskifte, att nya och yngre fiskare rekryteras inom kort. Dessutom har fiskarna svårt att acceptera att befolkningen som är boende på en ö i Östersjön inte har ett livskraftigt yrkesfiske och därför måste äta till exempel importerad norsk lax i stället för lokalt fångad färsk fisk. Fiske och konsumtion av lokal fisk borde enligt fiskarna vara en naturlig integrerad del av livet på Åland.

6.2. Konflikter som påverkar yrkesfiskarnas "livsform"

För småskaliga fiskare är fisket inte bara ett yrke utan ett sätt att leva, det som Thomas Højrup (2013) kallar "livsform" i sin livsformsanalys, som även omfattar en studie av fiskare. Livsformen utformar fiskarnas dagliga tillvaro genom deras koppling till arbete, kultur och de större sociala strukturer de lever i. De flesta fiskare har under uppväxten fiskat med sina familjer och ärvt utrustning och kunskap. De gillar verkligen friheten i sitt yrke och att vara ute i naturen. De intervjuade beskrev fisket som en "fantastisk sysselsättning" och ansåg att det kommersiella småskaliga fisket förser lokalsamhället med färsk fisk, tillför ekonomisk aktivitet och utgör ett ovärderligt kulturarv. Även om deras försörjning till viss del bygger på exempelvis investeringsbidrag och ersättning för förluster orsakade av säl, framhöll en intervjuad fiskare att nya aktörer inte kan få stöd för generationsskifte eller initiala investeringar på samma nivå som inom jordbruket.

Jämfört med många andra egenföretagare har småskaliga fiskare ofta en lägre inkomst per timme (Salmi 2005). De åländska fiskarnas inkomster kommer vanligtvis från en kombination av olika fiskestrategier som omfattar ett flertal arter, platser och fiskeredskap som används under en specifik säsong. Nästan alla fiskarhushåll får inkomster även från andra källor än från fisket. Faktum är att kombinationen av olika inkomstkällor, så kallat mångsyssleri, har varit kännetecknande för det småskaliga fisket i Finland (Salmi 2005). Många av de intervjuade fiskarna sa att de inte kan klara sig genom att enbart förlita sig på en inkomst från fiske, utan att de även behöver andra jobb för att överleva. Följaktligen söker fiskarna ofta annan sysselsättning under vintern, utanför de huvudsakliga fiskesäsongerna. Vissa fiskare får dessutom pension på grund av sin ålder.

6.3. Framtidsutsikter för yrkesfiskare

Genom att koncentrera sig mer på att skapa mervärde, som att bearbeta och sälja sina produkter direkt till konsumenter och restauranger, har fiskarna på Åland börjat kompensera för de minskade fångsterna och den sänkta lönsamheten. Till exempel kan fiskare sälja sin egen produktion av bearbetad fisk. Det är särskilt lönsamt för fiskarna att filea abborre, och det är en strategi som har blivit en viktig inkomstkälla för många. Vissa kritiserar dock de strikta livsmedelshanteringsregler som tillämpas på fiskarnas egna bearbetningsanläggningar. De

officiellt stipulerade utrymmeskraven har krävt investeringar, vilket har gjort det svårare att uppnå lönsamhet och i många fall gjort det omöjligt att försörja sig på småskaligt fiske.

I en intervju lyfte en fiskare fram strömmingsfisket som en viktig del av det åländska kulturarvet. Detta, tillsammans med andra viktiga delar av det levande fiskearvet, skulle kunna stärka fiskets försörjningsmöjligheter genom att djupare utforska kopplingar till sektorn, till exempel potentiella möjligheter inom turismen. Dessutom skulle turismen kunna förbättras genom att turisterna involveras i kulinariska upplevelser där man fångar, tillagar och äter lokala fiskrätter. Det åländska fiskekulturarvet har getts nytt liv bland annat genom nybyggnation av moderna fiskestugor i gammal stil, som har gjort de lokala traditionella småskaliga fiskarnas livsstil mer synlig. Antalet traditionella fiskestugor i den åländska skärgården, som nämns i fiskerilagstiftningen (ÅLR 1956 §9), är dock okänt och det är sannolikt att mycket få av de gamla stugorna i dagsläget används av fiskare.

6.4. Fiske i förändring - från husbehov till turism

Både fiskets förankring i den åländska kulturhistorien och de rika fiskevattnen har bidragit till att en hög andel av Ålands befolkning ägnar sig åt fritidsfiske. Fritidsfiskare fiskar delvis efter samma arter som yrkesfiskarna. År 2007 fiskade de åländska fritidsfiskarna huvudsakligen abborre, gädda, sik, flundra, strömming, öring och gös (Neuman 2007). I dag är de viktigaste arterna för fritidsfiskare och fisketurister gädda, abborre, havsöring och östersjölax, som alla fiskas med spö (Sivén 2021). Husbehovsfiskarna använder främst nät och arterna är desamma som de Neuman (2007) beskriver, med undantag för flundra, en av de mest ikoniska fiskarterna på Åland. Dess bestånd har minskat och den har blivit praktiskt taget osynlig för både fritids- och yrkesfiskare. Tyvärr är den rökta flundran, som en gång var en stapelvara i de åländska hushållen, i dag mer ett minne från förr än en realitet (Jokinen 2020).

Den populära normen för spöfiske efter gädda, som är den mest populära formen av fritidsfiske, är att utöva frivillig återutsättning (Catch and release). Enligt Neuman (2007) släpptes nästan 90 procent av gäddorna tillbaka av fisketuristerna, vilket minskar påverkan på gäddbestånden jämfört med om all fångst hade behållits. För att stärka gäddbestånden har Ålands landskapsregering och EHFVF genom Fiskeleader på Åland finansierat flera åtgärder med hänvisning till gäddans betydelse för turistfisket (Ålandstidningen, 2024; www.leader.ax/fiskeleader/). Detta görs bland annat genom att förbättra fiskens lekområden, höja minimistorleken för tillåten fångst och generellt främja att antalet landade fiskar även fortsättningsvis ska vara begränsat. I början av 2025 fick en arbetsgrupp i uppdrag av Ålands landskapsregering att föreslå åtgärder som är nödvändiga för att stärka Åland som fritidsfiskedestination (Ålands Radio 2025). Arbetsgruppen bestod av representanter från Ålands fiskevårdsförening, Lokalkraft Leader Åland, Ålands organiserade fiskeguider, Ålands fiskare, Sportfiskenäätverket från Visit Åland och Fiskeribyrån.

Under en längre tid har antalet fritidsfiskare som använder nät och andra passiva fiskemetoder minskat i Finland (Pellikka m.fl. 2021), och samma trend kan ses i det åländska fisket och nämns i intervjuerna gjorda med fiskarna.

I enkäten med vattensamfälligheter framgår det tydligt att vattenägare nyttjar sina fiskerätter i olika hög grad. Vissa nämner specifikt att husbehovsfiskare inte behöver betala fiskeavgift för att fiska, medan andra samfälligheter kräver att alla betalar en fiskeavgift. Fiske med nät är vanligtvis inte tillåtet när man köper fiskekort för fritidsfiske, vilka är avsedda för fisketurister

och lokala spöfiskare. Rätten till nätfiske är i stället reserverade för personer som bor i området, har andelar i samfälligheten eller har permanenta fritidshus i det område där de vill fiska.

En viktig utmaning för den mindre erfarna husbehovsfiskaren är att förstå fiskerisektorn, inklusive hur man fiskar, skaffar fiskekort och får tillgång till vattenområden, och att förstå andra aspekter som präglar de åländska fisketraditionerna. Fiskets betydelse för det åländska samhället ligger inte bara i det fortsatta bevarandet av det lokala kulturarvet och utövandet av fiske, både som aktivitet och livsmedelskälla, utan det är också viktigt genom sitt betydande bidrag till Ålands ekonomi och turistnäring. Sedan 1950-talet har Åland lockat fisketurister (Neuman 2007) och kombinationen av stuguthyrning med fiskerimöjligheter startade på 1970-talet (Eklund 2024). År 2023 var turister som besökte Åland med fiske som främsta motiv för besöket det turistsegment som spenderade mest (ÅSUB 2024b, s. 86). Fisketuristerna uppskattas generera cirka 11 miljoner euro årligen (Sivén 2021).

Fiskekort för fisketurister täcker vanligtvis en del eller hela samfällighetsområdet, men tack vare samarbete mellan olika vattenägare finns också ett antal gemensamma fiskerättsområden. Fisketurister kan köpa fiskekort via olika försäljningssidor på internet, i lokala butiker eller direkt från vattenägarna. Även fiskeguider och företag som erbjuder boende säljer ofta fiskekort. När fiskarna köper fiskekort informeras de om fiskeområdets tillåtna gränser och regelverk. En tredjedel av de samfälligheter och vattenägare som besvarade enkäten uppgav dock att de har problem med ett olovligt fiske inom sina områden. Situationen i dag liknar den som beskrivs i Neumans rapport (2007). I intervjuer som genomfördes 2006 kommenterade vissa turistentreprenörer att de tillåtna fiskeområdena för turister ibland är för små, vilket ökar risken för att man på vattnet passerar fastighetsgränserna.

Vittnesmål från fiskerisektorn anser att övervakningen av turistfisket bör öka och att någon form av licenssystem bör införas för kommersiella fiskeguider. Eftersom regelverket ansågs vara "för svagt" för att hantera problemet nämndes också behovet av att förtydliga mandatet att övervaka och förhindra olagligt fiske. Det fanns också en oro över att en oreglerad fisketurism skulle kunna få dåligt rykte och leda till att tillgången till vattenområden minskas om fisket inte bedrivs inom vattenägarnas riktlinjer.

I dag har vissa områden en relativt stor försäljning av fiskekort för fritidsfiske, vilket tyder på att fisketrycket i dessa områden är förhållandevis högt.

7. Komplexiteten i vattenägandet och den ägarbaserade fiskeriförvaltningen

Traditionellt har Finlands kust- och inlandsvatten varit i privat ägo och förknippats med innehav av bymark. Detta reglerades redan i en stadga från 1766, när Finland var en del av Sverige (Eklund 1994, Svells & Åkerlund 2018). I den åländska fiskeriförvaltningen kvarstår dessutom följande grundregel: alla skärgårdsvatten är i privat eller gemensam ägo medan de djupare vattnen är offentliga och förvaltas av Ålands landskapsregering. Eftersom äganderätten till mark och vatten begränsas av den åländska självstyrelselagen genom hembygdsrätten (ÅLR 1991) är vattenägare, med vissa undantag, fast bosatta på Åland. Ålands totala vattenareal är 1 173 800 hektar (ÅSUB 2024c). Som framgår av **Tabell 3**, är nästan 39 procent privatägda, däribland den stora merparten av kustområdena.

På Åland finns det tre strukturella typer av ägarbaserad fiskeriförvaltning: 1) privata vatten som ägs av individer, olika sammanslutningar eller företag; 2) gemensamma vatten som delas av byar eller flera ägare och som förvaltas kollektivt som samfälligheter; och 3) offentliga vatten som förvaltas av myndigheter.

Vattensamfälligheter, som representerar den andra vattenägargruppen, utgör den viktigaste lokala fiskeriförvaltningen och ger ovärderligt stöd till samhället när det gäller upprätthållandet av fiskeriverksamheten. Till exempel använder vattensamfälligheterna ofta fiskekortsintäkterna för att plantera ut fiskyngel och utföra andra fiskevårdsåtgärder.

Byar utgör traditionellt ansvarsområdet för dessa vattensamfälligheter. Vattenägare, som är delägare i vattensamfälligheten, har i regel fiskerättigheter och rätt att delta i det gemensamma beslutsfattandet. Alla vattenägare har dock inte ett personligt intresse av fiske, men många av de aktiva beslutsfattarna, till exempel de som deltar i mötena, är lokala husbehovsfiskare.

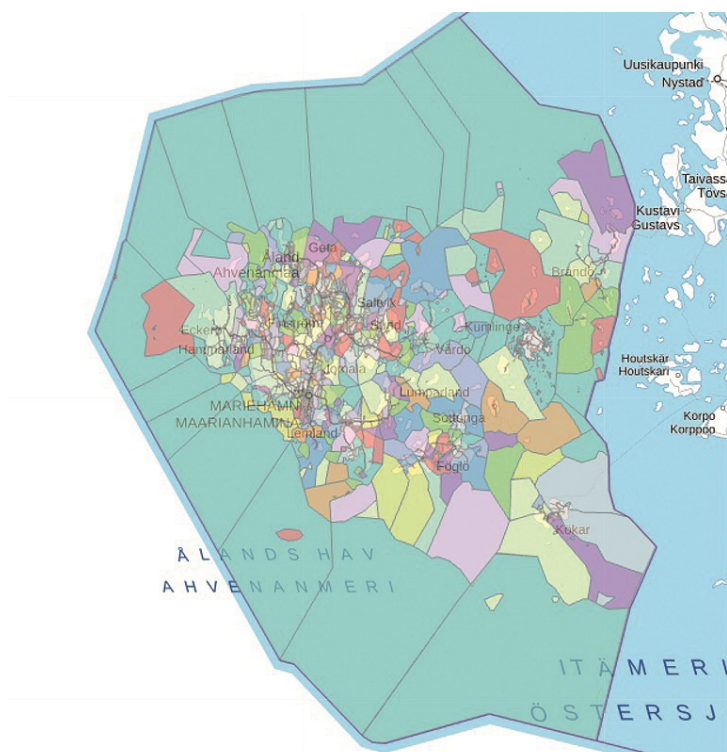
Sedan 2016 förvaltas landskapets enskilda vattenområden av Fastighetsverket. Fastighetsverket kan mot ansökan bevilja tillstånd för yrkesmässigt fiske och säljer även fiskekort för fritidsfiske. Landskapets allmänna vatten förvaltas av landskapsregeringen. Även om kommunerna deltar i vissa av vattensamfälligheternas möten handlar det inte om något aktivt deltagande. Generellt sett visar de åländska kommunerna ett begränsat intresse för att delta i beslutsfattande som rör fiskerisektorn och vattenägandet, och de inkluderar vanligtvis inte fiskerisektorn i kommunens strategiska långsiktiga planering.

Den genomsnittliga storleken på de samfälliga vattenområdena är betydligt större än ett genomsnittligt privatägt område (**Tabell 3**). De flesta samfälliga vattenområden har inte organiserats, men vattenägare i de största vattenområdena har oftast organiserat sin förvaltning. Tyvärr har flera organiserade vattensamfälligheter haft svårt att hitta motiverade personer som vill delta i den lokala fiskeriförvaltningen.

Tabell 3. Antal och storlek på vattenområden som förvaltas av vattensamfälligheter och privata ägare. Källa: Lantmäteriverket i Finland 2025.

Typ av ägande	N=	Hektar	Genomsnitt hektar
Samfälligheter	491	307 317	626
<i>Organiserade med kontaktperson</i>	77	154 729	2 009
<i>Organiserade utan kontaktperson</i>	23	52 742	2 293
<i>Inte organiserade</i>	391	99 836	255
Privatägda vattenområden	574	147 030	256
<i>Ålands landskapsregerings andel av de privata vattnen, förvaltas av Fastighetsverket</i>	55	53 252	968
Total	1 065	454 347	427

Strukturerna för vattenfastigheterna med gemensamt ägande är komplicerade (**Figur 9**). I synnerhet inom landsbygdsområden närmare huvudön, är de förvaltade områdena små, medan de vanligtvis är större i ytterskärgården. Utöver byarnas gemensamma vatten finns det ett stort antal små privatägda vattenområden (Tabell 3).

Figur 9. Den lokala fiskeriförvaltningens geografiska uppbyggnad illustreras av spridningen av de åländska byar där det finns en eller flera föreningar för delägare i vattensamfälligheter. De olika färgerna motsvarar byaområden. Källa: Lantmäteriverket i Finland 2025.

7.1. Fiskerätt

I den åländska fiskerilagstiftningen framgår att fiskerätten tillkommer vattenägaren (ÅLR 1956 §1). Äganderätten inbegriper inte endast rätten att fiska (nyttjanderätt) utan också rätten att fatta beslut (förvaltningsrätt). Varken nyttjanderätter eller förvaltningsrätter är dock exklusiva: de är underordnade och styrs av fiskerilagstiftningen (ÅLR 1956) och landskapsregeringens politik på Åland, när det gäller landningsstorlekar och tillåtna redskap, men även av EU när det gäller till exempel kvoterade arter och drivgarn.

Inom ramen för de privatägda vattenområdena kan yrkesfiskare ansöka om fisketillstånd för att använda specifika vattenområden som ägs av Ålands landskapsregering.

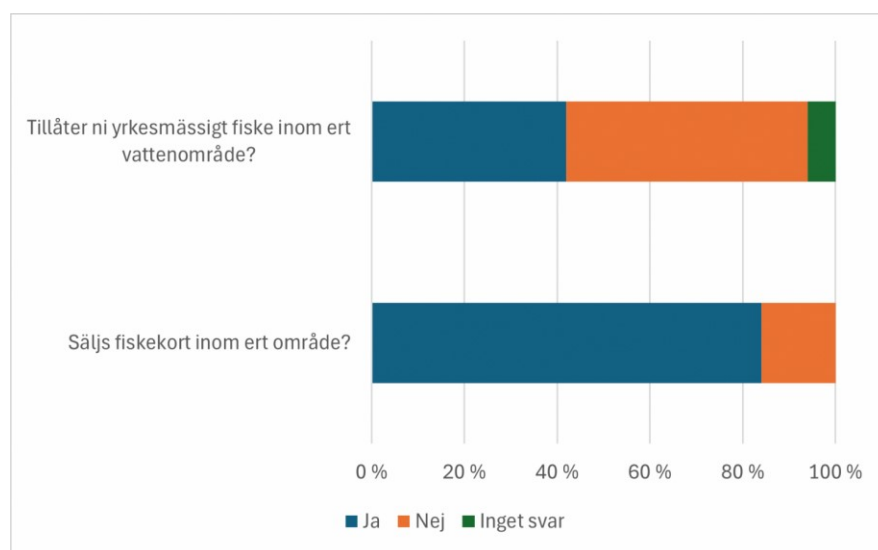
De lokala vattenägarnas maktposition är anmärkningsvärt starkare på Åland än i andra delar av Finland, där fiskerätten, särskilt för fritidsfiskare med spö, är säkrad genom lagstiftning. Den rikstäckande tillträdesrätten för spöfiskare i Finland exklusive Åland har i stor utsträckning åsidosatt lokala vattenägares möjligheter att besluta om spöfiskares tillgång till deras vatten (Finlex 2015, §7). Dessutom är yrkesfiskarnas tillgång till privatägda fiskevatten säkrad i den finska lagstiftningen.

7.2. Lokal ägarbaserad fiskeriförvaltning i praktiken

I detta avsnitt beskrivs den lokala ägarbaserade fiskeriförvaltningens funktion på Åland baserat på en enkätundersökning besvarad av representanter för vattensamfälligheter genomförd år 2024 samt på annat tillgängligt material. För att upptäcka eventuella skillnader i svaren beroende på storleken på de vattenområden de svarande äger, är materialet uppdelat i två grupper: 1) små områden (N=17), vattensamfälligheter under 1 000 ha, och 2) stora områden (N=14), vattensamfälligheter över 1 000 ha. Skillnaderna mellan svaren från de små och stora vattensamfälligheter var signifikanta endast när det gällde frågor om övervakning och utmaningar (**Figur 12**). Inom andra områden var skillnaderna mellan grupperna marginella.

7.3. Tillhandahållande av nyttjanderätter

Att säkerställa tillgång till tillräckligt fiskevatten har länge varit en utmaning för fiskeförsörjning (EHFF 2015). Neuman (2007) konstaterade att yrkesfiskare på vissa håll har haft svårt att få tillgång till tillräckligt stora fiskeområden. Vattensamfälligheterna skiljer sig tydligt åt i hur villiga de är att erbjuda fiskerimöjligheter till kommersiella och fritidsinriktade fiskare. I undersökningen uppgav mindre än hälften av de svarande att de tillåter kommersiellt fiske i området (**Figur 10**).

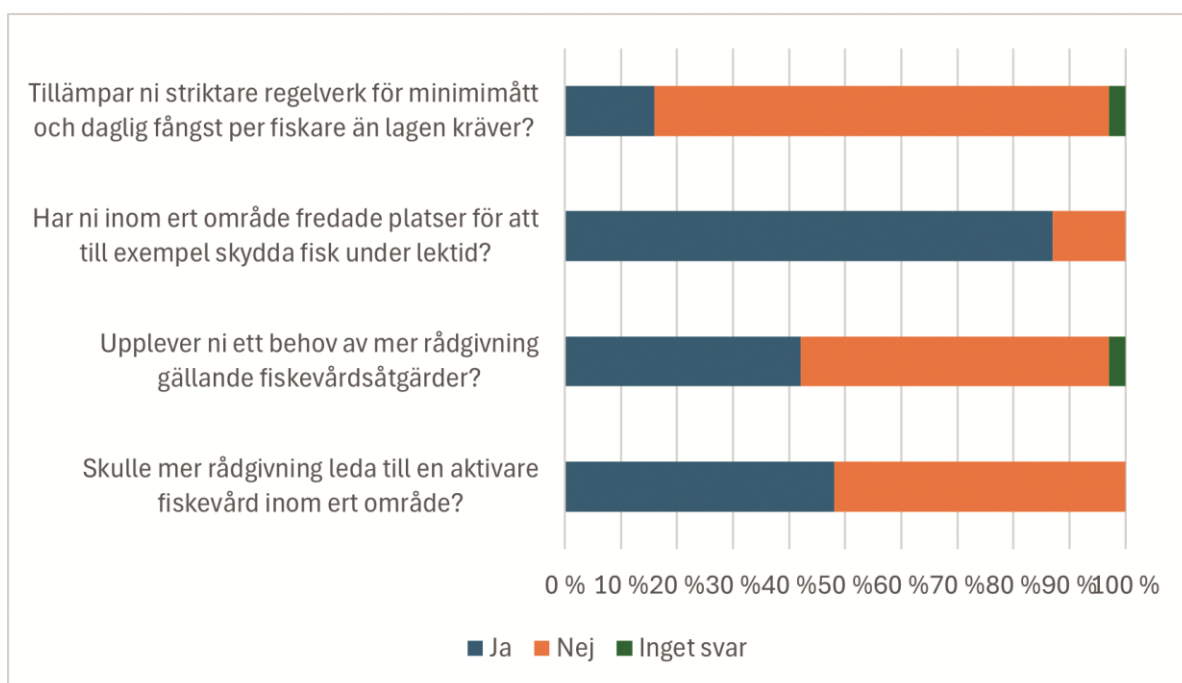
Figur 10. Vattensamfälligheternas svar på frågor om gällande nyttjanderätter till fiskare.

De flesta vattensamfälligheter säljer fiskekort till icke-lokala fiskare (turister), lokala fiskare som inte äger vatten, och till fritids- och deltidboende. För att underlätta tillgången för icke-lokala sportfiskare har mer omfattande fiskekortsområden för spöfiske på vissa håll utvecklats

gemensamt av flera vattensamfälligheter. Ett exempel på detta är Eckerö, där Eckerökortet omfattar sex samfälligheters vattenområden. Även om gemensamma fiskekortsområden underlättar lokalt, skulle många turistföretagare fortfarande föredra att kunna erbjuda sina gäster större och mer sammanhängandefiskeområden.

7.4. Förvaltning av fiskbestånd

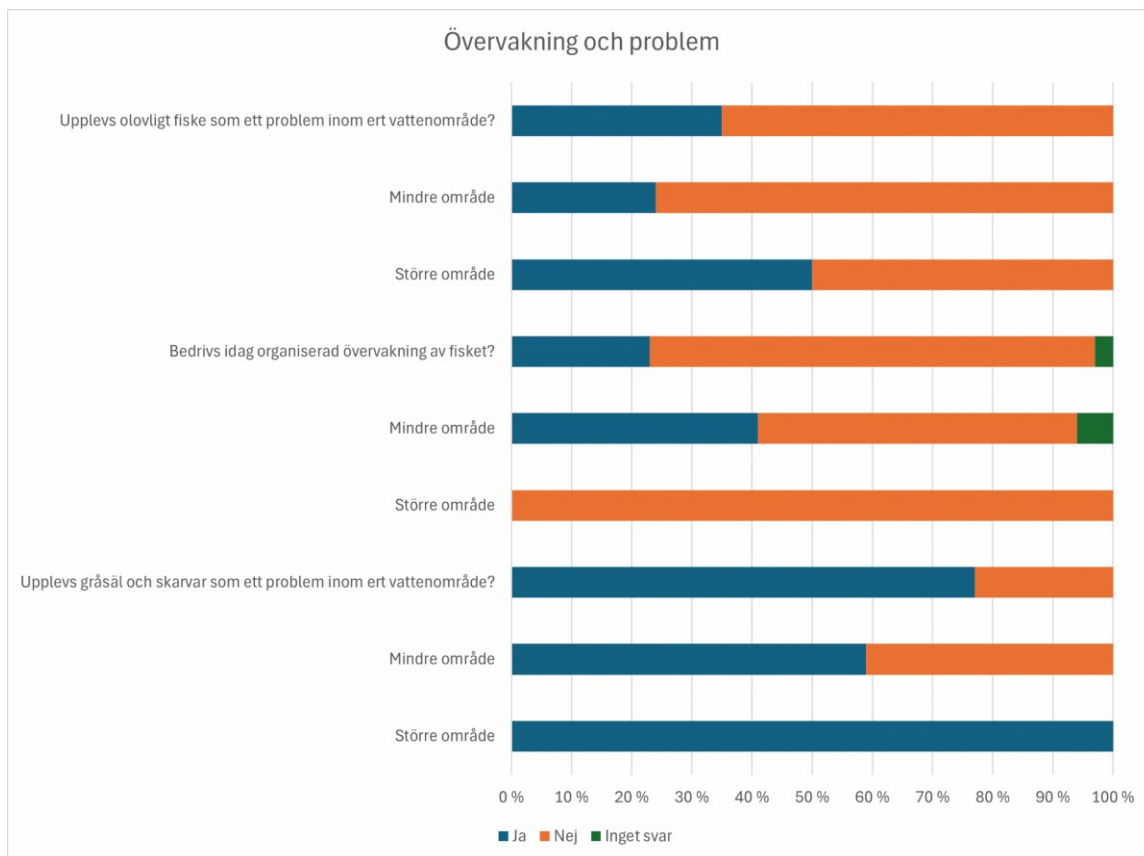
Endast 16 procent av samfälligheterna tillämpar strängare regler för minsta landningsstorlek eller daglig fångst än vad lagen kräver (**Figur 11**). De strängare reglerna var vanligare hos de mindre vattensamfälligheterna. På frågan om de har skyddade områden inom sina vatten, till exempel för att skydda lekande fisk, svarade 87 procent jakande. I genomsnitt ansåg 42 procent att det finns ett behov av ytterligare rådgivning om fiskevård och 48 procent höll med om att ökad rådgivning skulle kunna leda till en mer aktiv fiskevård inom de svarandes vattenområden.

Figur 11. Vattensamfälligheternas svar på frågor om fiskeriförvaltning.

7.5. Problem och övervakning

På frågan om olovligt fiske, bekräftade cirka en tredjedel av vattensamfälligheterna att det är ett problem (**Figur 12**). Olovligt fiske ansågs i högre grad vara ett problem för de stora vattensamfälligheterna (50 %) än för de små (24 %). En möjlig orsak till förekomsten av vad som uppfattas som olovligt fiske är att sportfiskare och fisketurister, som verkar inom de små samfälligheternas vattenområden, ofta rör sig i närheten av ett flertal fiskekortsområden. Det gör det svårt för dem att undvika att korsa vattensamfälligheternas geografiska gränser när de fiskar, medan det samtidigt är svårare att övervaka ett större område.

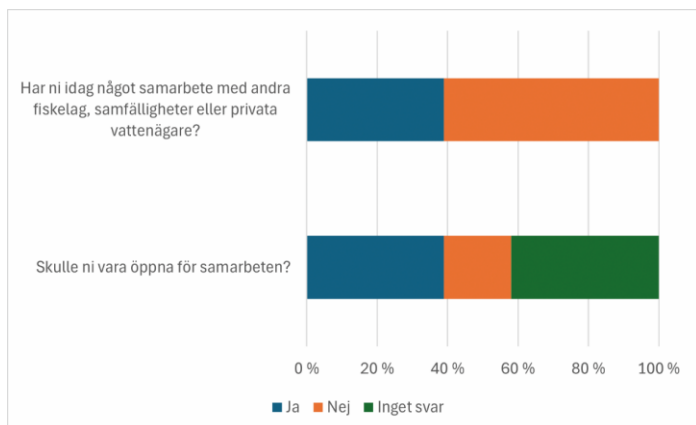

Figur 12. Bevakning av vattenområden och utmaningar som identifierats av vattensamfälligheterna.

23 procent av vattensamfälligheterna uppgav att fiskeriövervakning organiserades inom deras vattenområden. Ingen av de stora samfälligheterna hade organiserad övervakning. För 77 procent av vattensamfälligheterna ansågs sälar och skarvar vara ett problem. I de stora områdena gav alla vattensamfälligheter jakande svar på frågan.

7.6. Samarbete

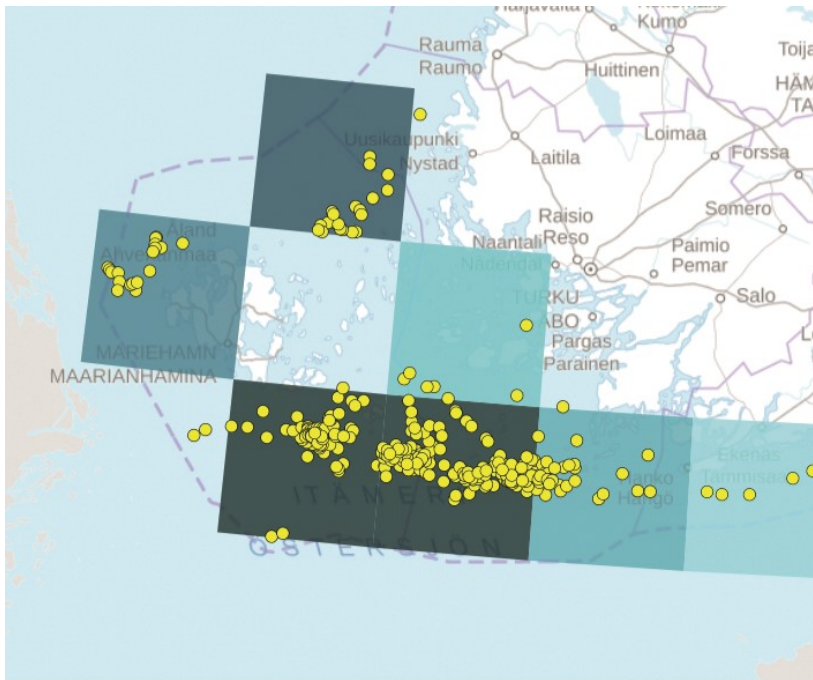
I genomsnitt samarbetar 39 procent av samfälligheterna med andra vattenägare. Det kan handla om försäljning av fiskekort, fiskevård och utplantering av fiskyngel. På frågan om de var öppna för mer samarbete, svarade 39 procent ja (**Figur 13**). Det är dock värt att notera att 42 procent av de svarande inte besvarade den här frågan.

Figur 13. Vattensamfälligheternas svar på frågor om samarbete.

8. Konflikter med säl och skarv

De som är involverade i fiske på Åland anser allmänt att problem orsakade av gråsäl är en stor utmaning och en utmaning som hindrar utvecklingen av den åländska fiskerisektorn (intervjuer 2024; se **Bilaga 3**). Situationen liknar den i andra delar av Östersjön, vid Finlands och Sveriges kust (Svels m.fl. 2019). **Figur 14** visar utbredningen av gråsälskolonier under 2024, där det tydligt framgår att förekomsten runt Åland är betydande.

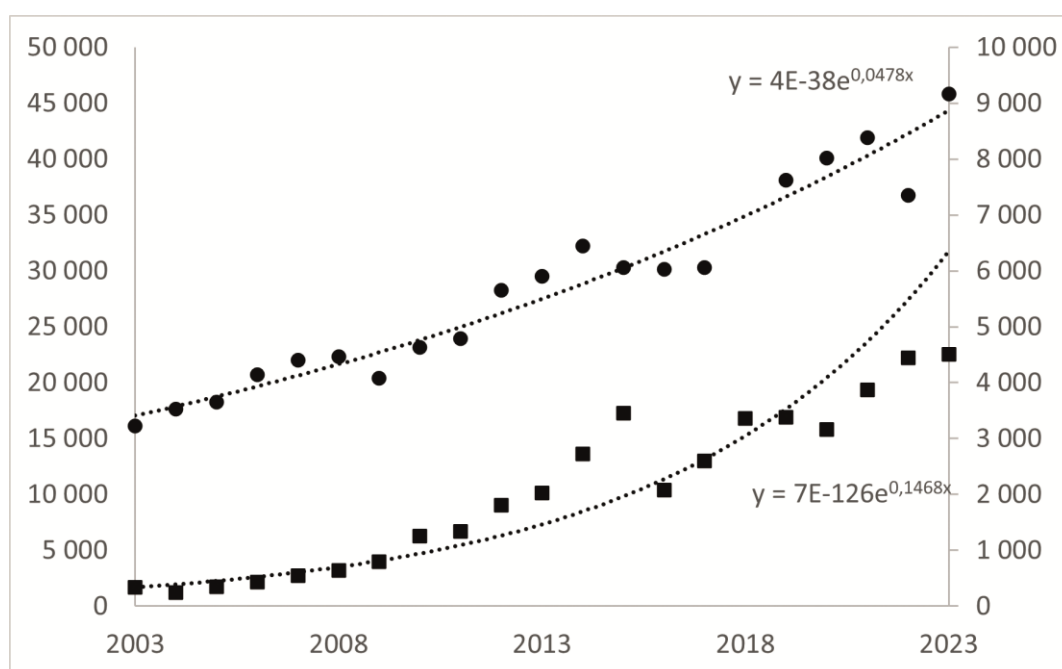
Figur 14. Koncentration av gråsäl där kolonier observerades under pälsömsningsinventeringen 2024. Antalet gråsäl i sydvästra Finland inklusive Åland har mer än fördubblats sedan 2007. Källa: LUKE:s karttjänst.

Sälarna orsakar direkta och indirekta förluster och extra arbetsbelastning för fiskarna, till exempel genom att ta eller skada fisk nära fiskeredskap, förstöra fiskeredskap, skrämja bort fisk från fiskeplatser och göra vissa fiskeplatser otillgängliga (Svels m.fl. 2019). Det finns också farhågor över hur kustens fiskbestånd och lekområden påverkas av sälarnas predation. Enskilda vittnesmål tyder på att gråsäl även har börjat följa efter fiskeguiders och andra spöfiskares båtar, vilket orsakar nya problem i områden som tidigare inte påverkats direkt av sälarna.

Miljöavtal och EU-direktiv påverkar fiskeriförvaltningen, särskilt när det gäller möjligheterna att mildra de allvarliga effekter som gråsäl och skarv har på fiskets försörjningsmöjligheter (Svels m.fl. 2025). När det gäller förvaltningen av säl i Östersjön är Helsingforskommissionen (Helcom) i ledande ställning och fungerar som samordnare för förvaltningen och övervakningen av marina däggdjur. De rekommendationer som Helcoms medlemsländer har fastställt är att sälbeståndet ska öka med sju procent årligen tills ekosystemets bärkraft är nådd, expandera till alla lämpliga fortplantningsområden och uppnå en hälsostatus som tryggar sälens existens (Helcom 2023, Suuronen m.fl. 2023). Andra policys och lagar som direkt påverkar förvaltningen av säl och skarv på Åland är EU:s habitatdirektiv (Rådets direktiv 1992), EU:s ramdirektiv om en marin strategi, Havsmiljödirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2008) och EU:s fågeldirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009). Åland är inte en avtalspart i vare sig Helcom eller EU, så inflytandet samordnas med finska staten.

8.1. Begränsning av konflikter

Att lösa konflikterna med gråsäl och skarv är en särskild utmaning på grund av den snabba tillväxten av båda populationerna (Hermann m.fl. 2018, Suuronen m.fl. 2023), de olika skyddssystem som nämns ovan, förbudet mot handel med sälprodukter (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/1775) och de färdigheter och krav som krävs för säljakt (Svels m.fl. 2022). Fiskerisektorns sälrelaterade problemen ansågs vara betydande redan vid millennieskiftet när jakten återinfördes (Neuman 2007), och många försök att underlätta för fiskarna har gjorts under årens lopp utan att något genombrott har skett. Sedan dess har sälbeståndet runt Åland och i Östersjön mer än fördubblats (**Figur 15**). Resultatet från enkäten med vattensamfälligheterna visar att 77 procent anser att gråsäl och skarv är ett problem och välkomnar mer samordnade insatser för att minska deras inverkan på fiskbestånd och fiske (**Figur 12**).

Figur 15. Antal gråsäl sammantaget genom gemensamma inventeringar 2003–2023 i hela Östersjön (prickor) respektive endast i södra Östersjön (fyrkanter). De streckade linjerna visar den beräknade utvecklingen. Källa: figuren bygger på Suuronen m.fl. 2023, med tillagda data från 2022 och 2023.

Ny teknik, vilken dock kräver subventioner för införskaffning, kan hjälpa en del av yrkesfiskarna att fortsätta med sitt levebröd. Att använda metoder som akustiska skrämselelningar och skyddsnät för att skapa sälfria områden har fungerat i både Finland och Sverige (Lehtonen m.fl. 2023), men har ännu inte testats i stor utsträckning på Åland. Dessa metoder kan ge viss lättnad och skydda viktiga områden, men eftersom de är dyra, kräver el och kan störa andra aktörer och intressenter som använder havet, passar de inte som lösning överallt.

I Finland är gråsälen koncentrerad till de sydvästra kustområdena, och Ålands skärgård är ett kärnområde för gråsälen inom hela Östersjöregionen (**Figur 14**). I intervjuerna kommenterade yrkesfiskarna ofta de förluster som säl och skarv hade orsakat deras försörjning. En fiskare påpekade att sälen har orsakat problem ända sedan slutet av 1980-talet. När det gäller effekterna på fiskbestånden betonar fiskarna att det inte bara handlar om att säl och skarv äter stora mängder fisk: sälen hindrar också fiskens reproduktion, till exempel genom att äta

sik inom dess lekområden. För att lösa problemet efterlyste fiskarna ersättning för att jaga säl och skarv. De ansåg också att den toleransersättning de får för skador orsakade av dessa djur är mycket bra.

För att hantera de skador som säl och skarv orsakar kan yrkesfiskare varje år ansöka om en toleransersättning som finansieras av EHFVF-programmet. Denna ersättning utgör 15 procent av värdet på fiskarens årsfångst (endast fiske med passiva redskap). Ersättningen är maximalt 7 000 euro., Ersättningen bygger inte på faktiska rapporterade förluster. I stället definieras den som en genomsnittlig total förlust av fångster på grund av säl och skarv och baseras på uppgifter från Naturresursinstitutet (Luke).

I början av 2024 meddelade EU-kommissionen att en omfattande granskning skulle genomföras på förbudet mot handel med sälprodukter. Under förhandlingarna om fiskekvoterna för 2025 framförde den svenska delegationen, med stöd från Finland och Estland, ett formellt ställningstagande i form av ett brev där man betonade behovet av att hantera de negativa effekterna från gråsäl och skarv samt att se över det rådande handelsförbudet⁹. Resultatet av detta är inte känt när denna rapport skrivs.

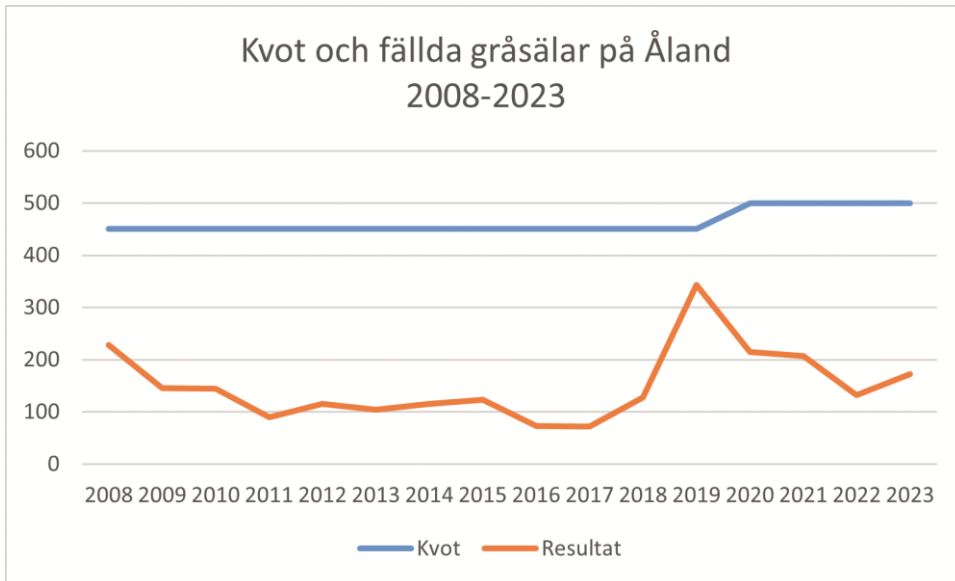
8.2. Jakt

När det gäller bestämmelser om jakt och undantag från skyddsbestämmelserna ligger det inom Ålands landskapsregerings behörighetsområde att besluta om tillämpningen av dessa. Ett exempel är Ålands policy att implementera EU:s fågeldirektiv genom att bevilja undantagstillstånd för skydds jakt på skarv, vilken har varit mer liberal och mindre byråkratisk än i andra delar av Finland.

När rätten att jaga säl som en skyddande och kontrollerad åtgärd infördes på Åland vid millennieskiftet var det endast för att hjälpa fiskarna att klara av de problem som sälen medförde men även som en möjlig inkomst för fiskarna. Tidsbrist hos fiskarna visade sig dock snabbt och fiskarna begärde därför att jakten skulle släppas fri, vilket skedde 2008. Projekt har genomförts med fokus på att nyttja sälen som en resurs samt på jägarutbildning för att öka jägarnas vilja att jaga gråsäl (Archipelago Pares 2025).

I dag sker den kontrollerade jakten på säl och skarv på jägarnas eget initiativ och det krävs inga personliga tillstånd utöver åländskt jaktkort för att få delta i jakten. Trots denna ganska liberala reglering av jakten har den totala årliga kvoten inte varit i närheten av att uppnås (**Figur 16**). Anledningen till detta är delvis att säljakten är tidskrävande och kräver tillgång till båtar, bränsle och jaktfärdigheter. Dessutom har jägare bara användning av ett visst antal sälar för eget husbehov och får på grund av EU:s förbud mot sälprodukter (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/1775) inte sälja någon del av bytet.

⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14552-2024-INIT/en/pdf>

Figur 16. Kvot- och jaktresultat för gråsäl på Åland 2008–2023. Källa: Jaktenheten vid Skogsbruksbyrån, Ålands landskapsregering 2024.

En annan källa till konflikt, utöver sälen, är skarven, som påverkar fiskbestånd och fiskens beteende, förstör och skadar fisk i fiskeredskap. Även om skarvens exakta ekonomiska effekter på det kommersiella fisket är svåra att uppskatta, är de negativa konsekvenserna tydliga (Svels m.fl. 2019). Till skillnad från sälen, som inte är lätt att upptäcka, är skarven synlig, och dess effekter uppmärksammas och diskuteras av större intressentgrupper, till exempel fritids- husägare samt husbehovs- och fritidsfiskare.

I **Figur 17** illustreras nyttjandet av skarvkvoten. Under 2019 höjdes kvoten då jakt blev populärare och initiativ för att samordna jakten skedde bland jägarna vilket ledde till ett större antal fällda skarvar; se **Bilaga 3**. Sedan toppen har antalet fällda skarvar varierat under åren utan någon känd orsak.

Figur 17. Kvot och jaktresultat för skarv på Åland 2008–2023. Källa: Jaktenheten vid Skogsbruksbyrån, Ålands landskapsregering 2024.

8.3. Förvaltningsplaner

År 2007 infördes en förvaltningsplan för gråsäl på Åland (ÅLR 2007). Den togs fram i samarbete mellan jakt-, fiske- och miljömyndigheterna inom Ålands landskapsregering. I planen betonas behovet av att hitta en balans mellan bevarandet av sälen, konflikterna med fiske och fiskodling samt nyttjandet av sälen som resurs. Sedan planen infördes har antalet sälar mer än fördubblats (se **Figur 15**) och nyttjandet av sälen som en resurs och konfliktdämpande åtgärd har hindrats av det tidigare nämnda EU-förbudet mot handel med sälprodukter. Detta innebär att planen är föråldrad och i behov av en uppdatering.

År 2025 utarbetas en förvaltningsplan för vikarsäl av Ålands landskapsregerings miljöbyrå med syfte att skydda vikarsälarna i de åländska vattnen.¹⁰

På det finska fastlandet infördes 2024 en ny förvaltningsplan för både gråsäl och vikare som syftar till att hitta en balans mellan naturvård och konfliktreducering (Jord- och skogsbruksministeriet 2024b:23). I denna plan betonas behovet av att göra jakten på gråsäl mer tillgänglig, samtidigt som det hävdas att inga ytterligare skyddsåtgärder krävs. En fortsatt noggrann övervakning är dock nödvändig för att säkerställa gråsälens livskraft i Finland. I planen betonas också att Finland bör arbeta för ett undantag från EU:s förbud mot handel med sälprodukter.

När det gäller vikare bedöms inga nya skyddsområden vara nödvändiga, även om planen medger att arten kräver skyddsinsatser i södra Finland (Jord- och skogsbruksministeriet 2024b, s. 20). Åtgärder för att lindra effekterna på fisket, till exempel kontrollerad jakt, kan också utföras för vikare i den norra delen av Östersjön. Populationerna bör dock övervakas noggrant för att upprätthålla en god status. Både den finska förvaltningsplanen och utkastet till plan för Åland betonar att det största hotet mot vikaren är klimatförändringen och det minskade istäcket i Östersjön.

Även om båda sälarterna är skyddade av olika bestämmelser och inte per definition klassificeras som jaktbart vilt, har förvaltningsmässiga frågor som rör gråsäl hittills varit Jaktmyndighetens ansvar, medan Miljöbyrån övervakar dem som rör vikaren.

Trots att en förvaltningsplan för skarv på Åland infördes 2007 anses den allmänt vara föråldrad och används eller distribueras inte annat än som referens i det årliga beslutet om att tillåta jakt på arten (ÅLR 2024b).

¹⁰ Den slutgiltiga planen har ännu inte offentliggjorts när denna rapport skrivs.

9. Diskussion

Fiske, jakt och det allmänna sjölivet är en del av ett viktigt immateriellt kulturarv för ålänningarna även om allt färre i dag får sin försörjning från havet. Det arbete och den "livsform" som förknippas med fisket (Højrup 2013, Salmi 2005), som en gång var en integrerad del av det åländska dagliga livet, känns alltmer avlägsen. Denna nedåtgående trend har minskat förståelsen och stödet för fiskeyrket. Många ålänningar är oroliga för att fiskarnas livsstil och deras kunskap, som är rotad i livslång erfarenhet, riskerar att gå förlorad till följd av stora samhällsförändringar och ökande miljöbelastningar. Dessa hinder understryker behovet av att utforska nya strategier och handlingsvägar för att bevara och stärka kulturarvet och de ekonomiska möjligheter och fördelar som det åländska fisket erbjuder.

Som denna rapport visar, har de åländska yrkesfiskarnas ställning dock förändrats, särskilt i förhållande till de högre förvaltningsnivåerna vilka har begränsat möjligheter till fiske och vilka samtidigt reglerats av övergripande fiske- och miljöpolitiska åtgärder. Det åländska fisket regleras av förvaltningssystem på flera nivåer: EU-förordningar samt finsk och åländsk lagstiftning. Sedan Neumans rapport (2007) har EU:s lagstiftning och regelverk blivit striktare, vilket har lett till ökad övervakning och byråkrati. I dag är konflikterna på Åland uppenbara vad gäller EU-direktiv, såsom drivgarnsförbudet och sälhandelsförbudet, den finska statens lagstiftning gällande fördelningen av EU-kvoter och den åländska regleringen gällande landningsstorlek av fisk och förbud mot vissa redskap. En källa till spänning ligger i regleringen av laxfisket, och då särskilt förbudet mot drivgarn och fördelningen av laxkvoten, som har uppfattats som orättvis.

Ålands landskapsregering och dess fiskeribyrå har som mål att förbättra konkurrenskraften och lönsamheten för fiskerinäringen, samtidigt som man främjar aktiviteter som säkerställer ekologisk och social hållbarhet inom sektorn.

Under arbetet med denna rapport har flera oberoende synpunkter på fiskerilagen från 1956 framförts och en gemensam åsikt är att lagstiftningen kunde uppdateras. En annan aspekt som kunde utvecklas är en helhetsplan för fiskeri. Trots att de åländska policydokumenten inom fiskerisektorn redogör för aktuella trender och förhållanden, saknas en samlad strategi som tydligt definierar och fastställer samhällets mål, åtgärder och lösningar för att hantera den kraftiga nedgången i yrkesfisket, och då särskilt det småskaliga kustfisket. På det kommunala planet nämns fiskerifrågor i allmänhet inte i kommunernas strategiska planer. Det är även få kommuner som tillhandahåller kajplatser för yrkesfiske samt anläggningar som fiskare kan använda för isproduktion, kylning eller frysning.

Eftersom den primära lokala beslutsmakten utövas av vattensamfälligheterna och deras årsmöten, finns det begränsad självbestämmanderätt för fiskarna att på egen hand definiera sin yrkesverksamhet. Beslut om tillgång till vatten fattas av årsmötet gemensamt av vattenägarna, där allt färre år 2025 har en bakgrund inom fiskerisektorn. I dagsläget är yrkesfiskare många gånger inte delägare i de samfälliga vattnen eller ens bosatta i närheten av sina fiskevatten. Därför är deras maktposition i vattensamfälligheterna ofta blygsam.

Detta lokala ägarbaserade system stöder endast i begränsad utsträckning användningen av vattenområden. Å ena sidan finns det stora vattenområden utan organiserad fiskekortsförsäljning eller utarrendering av vatten, medan vissa fiskargrupper, till exempel lokala

husbehovsfiskare, å den andra har större tillgång till privatägda vatten än andra tack vare lagstiftningen.

Det finns även gemensamma intressen mellan fiskare och vattenägare. Det handlar bland annat om att ta itu med de negativa effekterna av övergödning, minskande fiskbestånd och förluster orsakade av säl och skarv. Eftersom konsekvenserna är omfattande och möjligheterna att mildra effekterna begränsade, kan problemen relaterade till säl och skarv betraktas som den åländska fiskerinäringens största utmaning.

Olika intressenter anser att det är orimligt för fiskerisektorn att delta i vad som uppfattas som en byråkratisk förvaltning och ett byråkratiskt beslutsfattande. På Åland finns det dock en flexibel och öppen kommunikationskanal mellan gräsrotsnivån, å ena sidan, och myndigheterna och politikerna, å den andra, vilket skapar gynnsamma förutsättningar för en samverkansstyrd förvaltningsmodell. Ett första steg mot samverkan visades år 2025 då närings- och miljöministern i Ålands landskapsregering bildade en arbetsgrupp för fritidsfiskets utveckling, bestående av intressenter inom fisket. Idén att främja en viss del av fiskerisektorn skulle med fördel kunna breddas till att även diskutera de stora utmaningar som det åländska yrkesfisket står inför. Det är emellertid avgörande att dessa insatser syftar till att främja ett långsiktigt engagemang snarare än att begränsas till tillfälliga arbetsgrupper med kortvariga mandat. I stället bör de integreras som en bestående del av de formella beslutsprocesserna. Även om ett brett engagemang från intressenterna är avgörande för att säkerställa en rättvis och transparent förvaltning, är det också ett sätt att upptäcka oroande tecken i ett tidigt skede. Men engagemanget måste också utformas med omsorg så att det inte blir en börda för deltagarna.

Den lokala aktionsgrupper för fiske (FLAG) har visat sig kunna stödja möjligheter till återhämtning av det kommersiella småskaliga fisket i många delar av Finland (Salmi & Sveld 2023). Ålands Fiskeleader har också potential att stödja utvecklingen av det lokala kommersiella fisket genom projekt som till viss del finansieras av EU. Under 2025 är dock kapaciteten för den åländska FLAG gruppen begränsad på så sätt att den, under EU:s pågående programperiod, inte kan bevilja stöd till näringsidkare, såsom enskilda fiskare. FLAG kan också stödja samarbete mellan fiske och andra sektorer för att skapa ekonomiska möjligheter, till exempel genom att integrera det kommersiella fisket med leverantörer av turisttjänster. Det finns framför allt ett behov av mer samarbete när det gäller att ta fram och testa aktiviteter som, till exempel minskar de förluster som orsakas av säl och skarv, intensifierar kustnära fisket av strömming (skötfiske) genom att stödja certifiering och investeringar i maskiner, använder mer undervärderade fiskarter och kombinerar det kommersiella fisket med kulturarvs- och kulinarisk turism. Eftersom problemet med säl är betydligt mindre för aktiva fiskemetoder, kunde den tidigare mycket viktiga skärgårdstrålningen efter strömming för mänsklig konsumtion (Storå, 2012) också kunna övervägas om det fanns möjligheter att landa och förädla fisken lokalt (Sveld m.fl. 2025).

I hela Östersjön är övergödningen problematisk och den har synliga effekter på Åland. Det är också uppenbart att övergödning och andra miljöförändringar i havet påverkar fiskbestånden och fiskeriverksamheten. Landningarna av många tidigare ekonomiskt viktiga fiskarter har minskat vilket delvis beror på regleringen av fisket och fiskarnas begränsade tillgång till vattenområden, men också på minskade fiskbestånd. Det är inte helt enkelt att förstå förändringarna i fiskbestånden eller deras fiskbarhet. Fiskarnas lekplatser tas över av snabbväxande trådalger som frodas i det näringsrika vattnet och kväver havsbotten. Detta, i kombination

med predation, innebär att fiskbestånden och de lokala fiskpopulationerna har svårt att återhämta sig, även om människans fiske skulle upphöra helt eller begränsas kraftigt. Det finns dock områden där fisken trivs och i dessa områden är det troligt att det uppstår konflikter när konkurrensen om resurserna intensifieras. I vissa fall har detta lett till att människor hindrats från att fiska emedan privata vattenägare blivit mer rädda om sina resurser.

Eftersom befolkningen i Ålands skärgård åldras och, i vissa områden minskar till förmån för ett mer urbaniserat samhälle i ett antal växande centralorter, kan det finnas ett behov av att omdefiniera termen "husbehovsfiske" i fiskerilagstiftningen från 1956, särskilt vad gäller deras fiskerätt och skillnaden mellan husbehovs- och yrkesfiskare. Dessutom verkar den nyare termen "småskaliga fiskare" behöva en gemensam definition för den åländska situationen för att den ska kunna användas för förvaltningsändamål av myndigheter och andra berörda intressenter som påverkar och påverkas av fiskerisektorn. Förutom att klargöra begreppen behöver beslutsfattarna även mer information om de olika fiskargrupperna. När det gäller de åländska hushållens husbehovs-, fritids- och turistfiske finns det betydande brister gällande insamling av data.

Åländska småskaliga fiskare kombinerar säsongsbetonade fiskestrategier med andra inkomstkällor. De flesta behöver flera kombinationer av fiske och alternativa inkomster för att uppnå den flexibilitet som krävs för en ekonomiskt hållbar försörjning. Fiskarna anser att det finns problem med systemet för kategorisering av yrkesfiskare, som inkluderar och utesluter fiskare från subventioner och fiskerimöjligheter. Eftersom en fiskeriinkomst på 100 procent sällan är ett alternativ och nivån på fiskeriinkomsten kan variera avsevärt från år till år, bör systemet bibehålla fiskarnas möjligheter till ekonomisk flexibilitet och motståndskraft. Som nämns i denna rapport gör den ökade byråkratin fisket mindre attraktivt, men livsstilen förblir fortsatt en del av ett diversifierat sätt att leva, med flera olika samexisterande verksamheter.

Rapporten visar att Åland, liksom många andra småskaliga fiskeregioner, står inför en mängd utmaningar, varav många är gemensamma för både användargrupperna inom fiskerisektorn och för vattenägarna. Enligt Neuman (2007) uppfattade de boende utanför Mariehamn de åländska fiskerelaterade konflikterna mellan olika aktörsgrupper som betydande¹¹. Baserat på datainsamlingen för denna rapport, som nått alla de ovannämnda grupperna, står det klart att det fortfarande råder en underliggande konflikt gällande fiskerifrågor.

Det ökande intresset för miljövard, initiativ inom den blå ekonomin och rörelser för lokala livsmedel skapar dock möjligheter för att ge ny livskraft till det kommersiella småskaliga fisket. Parallellt med att stärka skärgårdens näringar och kultur bör fiskproduktionens roll för att trygga samhällets livsmedelsförsörjning också beaktas i den åländska fiskeri- och miljöpolitiken (Setälä m.fl. 2024). Detta ställer krav på en allmän förståelse av nyttan med yrkesfisket, vikten av en ren miljö och en levande skärgårdskultur samt riktade politiska åtgärder för att stödja fiskerisektorn och öka dess motståndskraft (Salmi m.fl. 2024).

¹¹ Neumans rapport ger följande svarsprocent på konflikter mellan olika intressegrupper: fiskare och vattenägare (29 %), fiskare och naturvard (26 %), fiskare och myndigheter (22 %), fiskare och fiskare (13 %) och fiskare och icke-fiskare (11 %). Det är dock oklart vilken typ av konfliktrelation som råder mellan grupperingarna år 2025.

10. Rekommendationer

Baserat på resultaten i denna rapport presenterar vi följande rekommendationer kring specifika tematiska områden vilka kan vara av relevans för framtida politisk inriktning: strategisk planering och policyutveckling; samarbete och engagemang från intressenter; förvaltning och naturvård samt stöd till yrkesfiskare, ekonomisk utveckling och marknadsexpansion.

Strategisk planering och policyutveckling

- Ålands landskapsregering bör leda en inkluderande process, i syfte att ta fram en strategisk vision för att ge ny livskraft till och främja ett hållbart kommersiellt fiske. Denna process bör aktivt involvera ett stort antal intressegrupper.
- Ålands landskapsregering bör överväga att reformera fiskerilagstiftningen, i syfte att säkerställa en bättre anpassning till samtida behov, förutsättningar och utmaningar inom fiskerisektorn.
- Kunskapsbasen gällande fiskerisektorn bör stärkas genom systematisk insamling och analys av data, i syfte att skapa ett mer robust underlag för evidensbaserat policyarbete och beslutsfattande.
- En mer enhetlig och ömsesidig förståelse för begrepp och definitioner som berör fiskerisektorn bör stärkas, och dess tillämpning kommuniceras på ett tydligt sätt, i syfte att beslut kan tolkas enhetligt av samtliga parter och får önskad effekt.

Samarbete och engagemang från intressenter

- Samarbete mellan olika fiskeriintressenter, däribland yrkesfiskare, fritidsfiskare och turistföretagare och myndigheter bör främjas, i syfte att stärka fiskerisektorn och dess framtidsvisioner.
- Formella kommunikationskanaler mellan vattenägare och myndigheter bör främjas, i syfte att underlätta uppfyllandet av naturvårdsmål och säkerställa de rapporteringskrav som anges i relevanta EU-förordningar om biologisk mångfald och naturrestaurering.

Förvaltning och naturvård

- För att minska förlusterna för fisket, orsakade av säl och skarv, bör politiska åtgärder vidtas, som en revidering av förbudet mot handel av sälprodukter samt fågeldirektivet, i syfte att möjliggöra hållbart tillvaratagande av en naturresurs för ekonomisk nytta.
- Ny teknik och nya metoder bör utforskas och implementeras, till exempel sälavskräckningsmetoder och sälfria fiskezoner, i syfte att minska predatorernas negativa påverkan på fisket.
- Lokala vattenägare bör motiveras att förvalta sina vattenområden på ett mer övergripande sätt och uppmuntras att tillåta kommersiellt fiske där detta på ett hållbart sätt kan utökas eller införas, i syfte att säkerställa yrkesfiskares tillgång till fiskevatten.
- Insatserna för att återställa marina livsmiljöer bör utökas och fisk utplanteras där det anses ekologiskt relevant, i syfte att säkerställa friska bestånd och hälsosamma ekosystem. Detta kan främjas genom att kommunicera finansieringsmöjligheter från *Ålands fiskeleader* och andra finansieringskällor.
- Möjligheten att inkludera områden som frivilligt fredas från fiske av vattenägare som så kallade "andra effektiva områdesbaserade naturskyddsåtgärder" (OECM) bör

utredas, i syfte att dessa områden ska kunna erhålla officiell status inom ramen för skyddade havsområden.

- Fiskeriförvaltningen bör införlivas i Ålands bredare samhälleliga miljöskydds mål, i syfte att få en mer flexibel och lokalt accepterad integrering.

Stöd till yrkesfiskare

- Yrkesfiskare bör garanteras trygga och hållbara arbetsförhållanden, i syfte att utgöra ett attraktivt alternativ för unga människor som gör sina yrkesval.
- Småskaliga fiskare bör erhålla ekonomiskt och tekniskt stöd, i syfte att underlätta deras anpassning till utmaningar, som till exempel minskad tillgång på fisk, skärpta regleringskrav samt förändrade marknadsförhållanden.
- Möjligheter för ekonomiskt stöd, särskilt med avseende på initiala investeringar i samband med generationsskiften bör utredas, i syfte att säkerställa att yngre personer etablerar sig i fiskeriyrket.
- Värdehöjande bearbetning, direktförsäljning och marknadsföring av fiskprodukter uppmuntras av samhället generellt, i syfte att förbättra den ekonomiska lönsamheten för de småskaliga fiskarna.
- Vid offentlig upphandling bör lokala alternativ prioriteras och främjas, i syfte att uppmuntra till konsumtion av fisk och säkerställa en ekonomisk bas för investeringar, speciellt när det gäller underutnyttjade arter.

Ekonomisk utveckling och marknadsexpansion

- Ålands landskapsregering bör stödja utvecklingen av kustfisket efter strömming genom att möjliggöra införandet av ett certifieringssystem och uppmuntra investeringar i beredningsutrustning, i syfte att stärka näringens konkurrenskraft och hållbarhet.
- Integrationen av det kommersiella fisket med kulturarvs- och kulinarisk turism bör förbättras, i syfte att skapa nya synergieffekter för de olika aktörerna.
- Den ekonomiska hållbarheten inom det åländska fisket bör främjas genom att beakta betydelsen av att kombinera olika säsongsbetonade fiskestrategier och mångsyssleri, i syfte att skapa diversifiering inom fiskerisektorn.

11. Slutsatser

Sedan Neumans rapport publicerades, för 18 år sedan, kvarstår många av de frågor som då lyftes upp som fortsatt relevanta. Med tanke på de snabba sociala och miljömässiga förändringar som har ägt rum under denna period finns dock ett tydligt behov av att uppdatera innehållet i Neumans rapport. Rapporten *"Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland – En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025"* utgör ett försök att uppdatera kunskapsläget inom fiskeriområdet.

Avsaknaden av övergripande strategiska planer för fiskerisektorn understryker behovet av långsiktiga och integrerade lösningar. Ålands fiskerisektor, som är starkt knuten till regionens kulturarv, har ställts inför betydande utmaningar på grund av miljöbelastning, förändringar i lagstiftningen och en förändrad samhällsdynamik. Minskningen av antalet människor som är beroende av fiske har lett till att traditionella metoder och kunskaper riskerar att glömmas bort.

Det finns dock både möjligheter till och motivation för samarbete mellan intressenter, särskilt genom regeringens inrättande av arbetsgrupper för utveckling av fisket och de projektinitiativ som finansieras av den lokala aktionsgruppen för fiske *Ålands fiskeleader* och genom Leaderprogrammet.

Miljöfrågor som övergödning, fiskevård och utmaningar från säl- och skarvpopulationerna innebär ytterligare påfrestningar för fisket. För att ge ny livskraft till Ålands småskaliga fiskeriverksamhet krävs en balans mellan ekologisk hållbarhet, skydd av kulturarvet och de faktiska förhållandena inom de rättsliga ramarna.

Under de senaste åren har strängare regler och en allt snabbare miljöförstöring satt större press på fiskerisektorn och gjort det svårare för fiskarna att försörja sig på verksamheten. För att ta itu med dessa utmaningar krävs inte bara politiska prioriteringar utan också ett förnyat erkännande av det småskaliga fiskets sociala och kulturella värde i regionen. Genom att främja en samarbetsbaserad förvaltningsmodell och stärka de småskaliga fiskarnas representation i beslutsfattandet på nationell nivå på Åland, kan sektorn säkerställa fiskarnas resistens och trygga dess framtid, både kulturellt och ekonomiskt.

Erkännanden

Vi vill visa vår uppriktiga tacksamhet till alla som har bidragit till innehållet och utvecklingen av denna rapport. Vi vill först och främst uttrycka vår djupa uppskattning till alla åländska fiskare, lokala vattenägare, Lokalkraft Leader Åland, kommunala representanter, ideella organisationer och andra lokala intressenter inom fiskerisektorn, som generöst har delat med sig av sina kunskaper, erfarenheter och insikter. Era bidrag har varit ovärderliga när det gäller att förstå komplexiteten, möjligheterna och utmaningarna för Ålands fiskerisektor samt dess kulturella betydelse för landskapet Åland.

Ett särskilt tack riktas till tjänstemän och experter inom Ålands landskapsregering och Lantmäteriiverkets åländska avdelning för deras fortlöpande stöd och samarbete under arbetets gång. Vi vill också tacka de forskare och experter vars arbete har bidragit med viktig bakgrundsinformation och vägledning, i synnerhet våra europeiska kollegor inom EmpowerUs-projektet¹². Era vetenskapliga insatser har varit till stor hjälp för vår reflektion och analys av de utmanande omständigheter som kustsamhällen runt om i Europa står inför i dessa svåra tider.

¹² EmpowerUs-projektet "Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development" finansierades av Horizon Europe-programmet inom utlysningen HORIZON-CL6-2021-COMMUNITIES-01-04, Research and Innovation Action (RIA). Projektet pågick från oktober 2022 till september 2025 och samordnades av Nordlandsforskning i Norge, med ett konsortium bestående av 16 partner från 9 olika länder. EmpowerUs mål var att stödja kustsamhällenas förmåga att bli mer miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbara.

Publicerade referenser

- Archipelago Pares 2020. *Ståtar, späck och skrävlor*. <https://aprf.ax/saljakt>
- Archipelago Pares 2021. *Sälen en egensinnig råvara*. <https://aprf.ax/saljakt>
- Arlinghaus, R., Abbott, J.K., Fenichel, E.P., Carpenter, S.R., Hunt, L.M., Alós, J., Klefoth, T., Cooke, S.J., Hilborn, R., Jensen, O.P., Wilberg, M.J., Post, J.R. & Manfredó, M.J. 2019. Governing the recreational dimension of global fisheries. *PNAS Nexus* 116(12): 5213. <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1902796116>
- Bergström, L., Svahn, E. & Adill, A. 2023. Test fishing for sprat in the Southern Bothnian Sea – Overview of older studies and follow-up in 2022 [Provfiske efter strömming i södra Bottenhavet – översikt av äldre studier och återbesök, 2022]. *Aqua notes* 2023:1. Uppsala: Institutionen för akvatiska resurser. <https://doi.org/10.54612/a.6rd1p380jp>
- Eklund, E. 1994. *Kustfiskare och kustfiske i Finland under den industriella epoken: Studier i en yrkesgrupps yttre villkor, sociala skiktning och organisation 1860–1970*. Doktorsavhandling vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, forskningsinstitutet. <https://www.finna.fi/Record/arto.000784162>
- Eklund, E. 2024. *En by i förändring Daniel Danielssons berättelse om hur "det andra" Bamböle byggdes*. ISBN 978-952-94-8850-6. Nordprint, Helsingfors.
- Ekologigruppen 2024. *Socioekonomisk analys Åland*. [https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Resultat Socioekonomisk%20analys Aland 2024.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Resultat_Socioekonomisk%20analys_Aland_2024.pdf)
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2000. *Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060>
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2008. *Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi)*. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/56/oj>
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009. *Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar*. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/oj>
- Europaparlamentets och rådets förordning 2015. *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/1775 av den 6 oktober 2015 om ändring av förordning (EG) nr 1007/2009 om handel med sälprodukter och om upphävande av kommissionens förordning (EU) nr 737/2010*. <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/1775/oj>
- Europaparlamentets och rådets förordning 2023. *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2842 av den 22 november 2023 om ändring av rådets förordning (EG) nr 1224/2009, och om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1005/2008 och Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/1139, (EU) 2017/2403 och (EU) 2019/473 vad gäller fiskerikontroll*. <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2842/oj>

- Finlex 2015. Lag om fiske 379/2015. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2015/20150379>
- Flannery, W., Murtagh, B., Miller, A., Antonova, A., Hadjimichael, M., Svets, K., Salmi, P., Eriksson, V., Daae Steiro, V.M., Buschmann Ekeland, C., Gómez Mestres, S., Patraca Dibildox, B. & Pulgar Corrotea, M. 2023. *Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development* [Stärkande av kustsamhällets socioekonomiska ställning som havsanvändare i syfte att främja en hållbar utveckling av kustområden]. <https://cdn.sanity.io/files/h1zicdt6/production/03939af-12560b955002175053d7067d7b2b456e4.pdf>
- HD 2017. Åland - Självstyrelse - Behörighetskonflikt - Fiske - Fiskekvot - Europeiska unionens regelverk. HD:2017:47. <https://www.finlex.fi/sv/oikeus/kko/kko/2017/20170047>
- Heimbrand, Y., Larsson, S., Landfors, F. & Bergström, U. 2023. Beståndsstatus för torsk i Ålands hav 2022. *SLU Aqua*. 2023.5.4-12. <https://pub.epsilon.slu.se/id/document/-20421360>
- HELCOM 2019. *HELCOM Red List Species Information Sheets (SIS) Fish*. https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/08/HELCOM-RedList-All-SIS_Fish.pdf
- HELCOM 2023. *Distribution of Baltic seals – grey seals. HELCOM core indicator report ISSN 2343-2543*. https://indicators.helcom.fi/wp-content/uploads/2023/04/Distribution-of-Baltic-Seals-Grey-seals_Final_October_2023.pdf
- Hermann, Cristof et al. 2018. *Population Development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (Phalacrocorax carbo sinensis)*. HELCOM. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2020/06/BSEFS-Population-development-of-the-Great-Cormorant.pdf>
- Højrup, T. 2013. *Life Mode Analysis – the coming in to being*. SAXO-Institute, University of Copenhagen. https://lifemodes.ku.dk/about/Life_Mode_Analysis_-_the_coming_into_being.pdf
- Jokinen, H. 2020. *Population dynamics of flounders in the northern Baltic Sea – declines, cryptic species and environmental drivers*. Doctoral Thesis, Faculty of Biological and Environmental Sciences, Helsinki University. <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/-04685bdc-a2d9-4038-be43-82bb9f2fc17d/download>
- Jord- och skogsbruksministeriet 2024a. *Regleringen av laxfisket i Bottniska viken ska säkerställa ett hållbart fiske*. https://mmm.fi/-/pohjanlahden-lohenkalastuksen-saately-kestavan-kalastuksen-turvaamiseksi?languageld=sv_SE
- Jord- och skogsbruksministeriet 2024b. *Förvaltningsplan för Östersjöns sälstammar 2024:23*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165787/MMM_2024_-_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jord- och skogsbruksministeriet 2025. *Resultaten av det vetenskapliga laxfisket stöder beslutet att tillåta kustfiske i Finland*. <https://mmm.fi/sv/-/resultaten-av-det-vetenskapliga-laxfisket-stoder-beslutet-att-tillata-kustfiske-i-finland>
- Kullman, A. 2020. Nu provfiskas gädda i sex åländska vikar. *Nya Åland*, 4.4.2020.

- Landsbygd AX. 2023. *Landsbygdsnäringarna på Åland*. <https://landsbygd.ax/wp-content/uploads/2023/06/Landsbygdsnaringen-i-siffror-2023.pdf>
- Lehtonen, E., Lehmonen, R. & Suuronen, P. 2023. Potential of creating seal-free fishing areas with seal deterrents. *Fisheries Research* 264: 106736. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2023.106736>
- Luke statistics on fishing. https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/sv/LUKE/LUKE_06%20Kala%-20ja%20riista_02%20Rakenne%20ja%20tuotanto_02%20Kaupallinen%20kalastus%-20merella/4_meri_saalis.px/table/tableViewLayout2/?rxid=dc711a9e-de6d-454b-82c2-74ff79a3a5e0
- Luke 2022. *Vapaa-ajankalastus 2022*. [Fritidsfiske 2022] <https://www.luke.fi/fi/tilastot/vapaaajankalastus/vapaaajankalastus-2022>
- Neuman, A. 2007. Fiske och fiskeriförvaltning i Ålands skärgård. *Åländsk utredningsserie* 2007:1.
- Pascual-Fernandez, J., Pita, C. & M. Bavinck. 2020. Small-scale fisheries take centre-stage in Europe (once again). In: Pascual-Fernandez, J., Pita, C., Bavinck, M. (Eds). *Small-Scale Fisheries in Europe: Status, resilience and governance*. Springer, MARE Publication Series 23. pp. 1–22.
- Pellikka, J., Pokki, H. & Moilanen, P. 2021. Vapaa-ajankalastuksen virkistysarvo ja vetovoimatekijät. [Rekreatiivisvärde och attraktionsfaktorer för fritidsfiske] *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 60/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 40 pp. https://jukuuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/547781/luke-luobio_60_2021.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Pettersen, S. 2024. Förändringar i fiskesamhället längs en skärgårdsgradient på NV Åland - en uppföljningsstudie. *Forskningsrapporter från Husö biologiska station* 168: 1–39. ISSN 0787-5460 ISBN 978-952-12-4350-9. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/-188484/Rapport%20168%20%28Online%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2021. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2020 in Åland, Finland. *Natural resources and bioeconomy studies* 69/2021. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 16 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2022. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2021 in Åland, Finland. *Natural resources and bioeconomy studies* 87/2022. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 18 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2023. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2022 in Åland, Finland. *Natural resources and bioeconomy studies* 121/2023. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 18 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2024. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2023 in Åland, Finland. *Natural Resources and Bioeconomy Studies* 111/2024. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 20 pp.
- Rådets direktiv 1992. *Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter*. <http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2013-07-01>

- Svels, K., Salmi, P., Mellanoura, J. & Niukko, J. 2019. The impacts of seals and cormorants experienced by Baltic Sea commercial fishers. *Natural resources and bioeconomy studies* 77/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-854-8>
- Svels, K., Salmi, P., Suuronen, P., Coelho, N.F., Waldo, Å., Königson, S., Lunneryd, S.-G., Eriksson, V., Vetemaa, M., Lehtonen, L., Dyrendom Graugaard, N. & Johansson, M. 2022. Mitigating a social conflict between seal, conservation and fisheries in the Baltic Sea: multilevel and synergistic approaches. *TemaNord* 2022: 569. <http://dx.doi.org/10.6027/temanord2022-569>
- Svels, K. & Aagard Thuesen, A. 2024. Input legitimacy of bottom-up fishery governance: Lessons from community-led local development in two Nordic EU countries. *Sociologia Ruralis* 2024: 1–25. <https://doi.org/10.1111/soru.12479>
- Svels, K., Salmi, P., N. F. Coelho, N.F., Eriksson, V., Königson, S., Lehtonen, E., Lunneryd, S.-G., Suuronen, P., Vetemaa, M. & Waldo, Å. 2025. Struggling towards co-existence of the Baltic Sea coastal fisheries and the grey seal. *Maritime Studies* 24: 1. <https://doi.org/10.1007/s40152-024-00393-x>
- Söderkultalahti, P. & Rahikainen, M. 2025. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat saalisvahingot 2023 [Fångstskador orsakade av sälar och skarvar 2023]. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 12/2025. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 19 s. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-018-3>
- Walve, J., Rolff, C., & Tidlund, A. 2018. *Svealandskusten 2018*. Stockholms universitets Östersjöcentrum. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1274818/FULLTEXT01.pdf>
- Ådjers, K. 2008. Catch & release på Åland. *Fiskeritidskrift för Finland* 2008:2. pp. 15–17. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/catch-and-release-2008.pdf>
- Ådjers, K. 2018. *Undersökningar på gädda på Åland 2009–2018*. Ålands landskapsregering. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/undersokningar_av_gadda_pa_aland_2009_2018_bb_0.pdf
- Ådjers, K., Appelberg, M., Eschbaum, R., Lappalainen, A., Minde, A., Repečka, R., & Thoresson, G. 2006. Trends in coastal fish stocks of the Baltic Sea. *Boreal Env. Res.* 11: 13–25.
- ÅLR 1956. *Landskapslag (1956:39) om fiske i landskapet Åland*. <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/195639>
- ÅLR 1995. *Landskapsförordning (1995:44) om yrkesfiske (1996/32)*. <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/199544>
- ÅLR 1991. *Självstyrelselag 1991:71 för Åland*. <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/199171>
- ÅLR 2004. *Landskapsregeringens svar s 2/2003-2004. Svar på spørsmål. Landskapsstyrelsens åtgärder inom havsfisket spørsmål 2/2003–2004*. <https://www.lagtinget.ax/dokument/landskapsregeringens-svar-s-2-2003-2004-6827>

- ÅLR 2007. *Förvaltningsplan för gråsälen på Åland*. https://docplayer.se/13445688-Forvaltningsplan-for-grasalen-pa-aland.html#google_vignette
- ÅLR 2018. *Deltagande samarbetspartner i fiskevårdsprojektet ReFisk 2.0*. ÅLR 2018/2416. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr2-enskild-n3_1.pdf
- ÅLR 2020. *Åtgärdsprogram för grundvatten, sjöar och kustvatten 2022–2027*. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/3-vattenatgardsprogram-remiss_2020_0.pdf
- ÅLR 2024a. *Fastställande av regleringsåtgärder för gösbestånden på Åland under perioden 2024–2026*. ÅLR 2024/1015. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr2-2024-enskild-n3.pdf>
- ÅLR 2024b. *Riktlinjer för skydds jakt på storskarv år 2024, riktlinjer för skydds jakt på gråsäl år 2024*. ÅLR 2024/2304. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr1-2024-enskild-n4a.pdf>
- ÅLR 2025. *Analys av eKake-register 10.2.2025, båtdata och registrerade yrkesfiskare på Åland*.
- Ålandstidning 2024. *Gäddan ska räddas*. <https://www.alandstidningen.ax/nyheter/gaddan-ska-raddas-miljon-och-ekonomin>
- ÅSUB 2019. *Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland*, Rapport 2019:8.
- ÅSUB 2021. *Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2020 Med Coronaperspektiv*, Rapport 2021:6. https://www.asub.ax/sites/default/files/reports/alanningarnas_kultur-och-fritidsvanor_2020_0.pdf
- ÅSUB 2023a. *Befolkning 1910–2023 efter kommun och år*. https://pxweb.asub.ax/PXWeb/pxweb/sv/Statistik/Statistik_BE_Befolkningens%20storlek%20och%20struktur/BE004.px/?rid=73467f4e-1abe-46c7-bfa5-fd9478249d17
- ÅSUB 2023b. *Befolkning – Befolkningens storlek och struktur*. <https://www.asub.ax/sv/befolkning-befolkningens-storlek-och-struktur>
- ÅSUB 2024a. *Befolkning. Befolkning - Befolkningens storlek och struktur - Tabeller | Ålands statistik- och utredningsbyrå*.
- ÅSUB 2024b. *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2023*, Rapport 2024:4. https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Turismens%20Samh%C3%A4llsekonomiska%20Betydelse%20f%C3%B6r%20%C3%85land%202023_1.pdf
- ÅSUB 2024c. *Statistik årsbok för Åland*. https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Statistik%20%C3%A5rsbok%20f%C3%B6r%20%C3%85land%202024_5.pdf
- ÅSUB 2024d. *Turiststatistik 2023* (2024:1. ISSN 1455-3147 (print) ISSN 2737-078X (online) 2023. <https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Turiststatistik%202023.pdf>

ÅSUB årsböcker 2006–2024. Erhållna från <https://www.asub.ax/sv/tidigare-statistiska-ars-bocker>

Andra konsulterade källor

Karlsson, T. 2024. Strukturerad intervju med seniorrådgivare Tom Karlsson vid Ålands landskapsregerings Fiskeribyrå 3.12.2024.

Luke online map service <https://luonnonvaratiето.luke.fi/kartat?panel=0&lang=en>

Yle 2024. Laxkrig hotar mellan Åland och riket. <https://yle.fi/a/7-71044>. Utgiven 21.4.2004.

Ålands Radio 2021. Hållbart initiativ (HI) vill att förbud mot storskaligt trålfiske utreds. <https://alandsradio.ax/nyheter/hi-vill-forbud-mot-storskaligt-tralfiske-utreds>. Released 30.1.2021.

Ålands Radio 2024. Finskt fulfiske” – svensk organisation rasar mot vetenskapligt laxfiske kring Åland. <https://alandsradio.ax/nyheter/finskt-fulfiske-svensk-organisation-rasar-mot-vetenskapligt-laxfiske-kring-aland>. Released 17.5.2024.

Ålands Radio 2025. Arbetsgrupp ska stärka Åland som destination för fritidsfiske. <https://alandsradio.ax/nyheter/arbetsgrupp-ska-starka-aland-som-destination-for-fritidsfiske>. Released 17.1.2025.

Bilagor

Bilaga 1. Påståenden för TCL Ålands analys med Q-metoden.

1. Mina intressen/rättigheter i miljön erkänns.
2. De historiska och kulturella banden mellan mitt samhälle och havet erkänns av samhället i stort.
3. Alla ekonomiska sektorer i vårt samhälle värderas lika.
4. Minoriteter betraktas som en viktig resurs för lokalsamhället.
5. Jag har möjlighet att på ett meningsfullt sätt delta i beslutsfattande som rör miljön.
6. Jag vet vem jag ska kontakta när intressekonflikter uppstår i samband med beslutsprocesser.
7. Konflikter mellan olika användare av havet löses på ett rättvist sätt när de uppstår.
8. Min identitet hindrar mig inte från att delta i det lokala beslutsfattandet.
9. Effekterna av miljöförvaltningsbeslut fördelas rättvist.
10. Fördelarna med blå tillväxt och kustnära ekonomi har fördelats rättvist mellan olika samhällen.
11. Blå tillväxt gynnar även utsatta grupper (hälsa/fattigdom/osäkerhet).
12. Livet är bättre i stadskärnorna (välbefinnande).

Bilaga 2. Förvaltning, regelverk och byråkrati inom Ålands fiskesektor 2008–2025 (maj).

År	EU-lagstiftning, förvaltningsstruktur och förändring	Offentligt samtal om fiske	Andra viktiga händelser	Lax kvoter
2008	- EU förbjuder fiske med drivgarn, vilket påverkar laxfisket. - En fredningstid för gös under lek (25 maj–5 juli) införs (i kraft under 2025).	- En betydande nedgång i gäddbestånden oroar många sportfiskare.	- Push up-fällor för laxfiske testas i "projekt nr 3" som arrangeras av Ålands fiskare. - En utredning om att skapa sälfräa områden görs av Ålands fiskare. Den genomförs dock inte, delvis på grund av brist på finansieringsmöjligheter. - Projektet "Från hav till tallrik" pågår under ledning av Ålands fiskare.	Åren 2008–2016 var den åländska kvoten en del av den finska nationella kvoten och föremål för årliga förhandlingar, vilket gjorde det svårt att identifiera tilldelningen till åländska fiskare.
2009	- Registrering till yrkesfiskarregistret krävs för att fiskare ska få sälja sin fångst. Detta för att tillgodose EUs kontrollförförordning 1224/2009 art 55, punkt 2 som förbjuder försäljning av fångst från fritidsfiske. - Denna kontrollförförordning har stor inverkan på förvaltningen av yrkesfisket.		- Ett märkningsprojekt för gädda inleds mellan Fiskeribyrån och den mest aktiva fiskeguiden för att studera vandringsmönster och återfångstfrekvenser i återutsättning.	
2010			- Två Ålandsbaserade fartyg bedriver havsfiske i södra Östersjön efter strömming, lax, torsk och vassbuk. Merparten av torsken landas i Polen, och trots att endast två fartyg var inblandade stod de 2010 för 93 % av den totala volymen och 72 % av det totala värdet av alla åländska fångster. - Det nya projektet "projekt nr 4" gällande tester av sälsäkra redskap inleds och drivs av Ålands fiskare. - En ny strategi utarbetas för den lokala aktionsgruppen för fiske Leader. - Betydande förbättringar görs i fiskehamnen Korrvik i Mariehamn, som drivs av Ålands fiskare och är tillgänglig för alla yrkesfiskare. Detta görs för att uppfylla nya bestämmelser om bearbetningsanläggningar.	
2011	- Minimistorleken för gädda ökas från 42 cm till 55 cm. - Implementeringsförförordning 404/2011 träder i kraft.		- Rapporten om märkningsprojektet för gädda publiceras. - <i>Havets silver</i> , en dokumentation om trålfisket efter strömming på Åland från 1950-talet till 2000-talet, sammanställs och resultatet ställs ut på jakt- och fiskemuseet på Eckerö 2012 samt publiceras.	
2012			- Förstudie för MSC-certifiering av ett blandat kustfiske efter sik, abborre, gädda och gös (Ålands fiskare). - Världsnaturfonden rödlistar vild sik.	
2013			- Ett projekt i Ålands fiskares regi undersöker möjligheterna att förbättra framtiden för det åländska kustfisket genom MSC-certifiering, spårbarhet i det kommersiella fisket och undersökning av exporten av strömming 2013–2015.	

Forskning i naturresurser och bioekonomi 56/2025

År	EU-lagstiftning, förvaltningsstruktur och förändring	Offentligt samtal om fiske	Andra viktiga händelser	Lax kvoter
2014	- Lag om ett påföljdssystem för och tillsynen över den gemensamma fiskeripolitiken 1188/2014 träder i kraft vilken medför sanktioner för aktörer som bryter mot den gemensamma fiskeripolitiken		- En utredning om hållbart sportfiske genomförs. - Två nya trålare registreras på Åland, vilket avsevärt ökar fångsterna av strömming och skarpsill. - En tidning om fisk och fiske på Åland distribueras för att marknadsföra lokal fisk som livsmedelsresurs.	
2015	- Europeiska havs- och fiskerifondens (EHFF) program för 2014–2020 genomförs, inklusive en ny strategi för vattenbruk.		- Ålands fiskare deltar i utvecklingen av producentorganisationen för det småskaliga fisket under ledning av <i>Stockholms fiskeauktion</i> .	
2016	- Ålands landskapsregering skickar ett brev till finska staten och kräver att förbudet mot drivgarn upphävs, åtminstone nära strandlinjen och 4 sjömil ut. Företrädare för Finland stödjer inte förslaget och Finlands ståndpunkt är fortfarande att upprätthålla förbudet mot drivgarn.		- Utredning om den framtida finansieringen av fiskevården på Åland och ett - eventuellt införande av en fiskevårdsavgift. - Ålands fiskare och Ålands fiskodlarförening deltar i ett projekt för att utreda möjligheten att fiska spigg som näringskompensation i vattnen runt Åland.	
2017	- Första året med det nya kvotsystemet på plats.	- Omfattande samtal, både i traditionella och sociala medier, om olagligt fiske på grund av överträdelser av välkända sportfiskeprofiler på YouTube.	- <i>Projekt Fiskevård</i> startas på Åland (2017–2020). - <i>Ålands hållbara livsmedelsstrategi</i> tas fram och inkluderar vattenbruk och fångstfiske.	2 073 st.
2018		- Samtalet om olagligt fiske från föregående år fortsätter.		1 970 st.
2019	- Ett generellt förbud mot torskfiske i det östra beståndet.			2 130 st.
2020	- Vetenskapligt fiske efter torsk inleds i syfte att undersöka om torsken i Ålands hav utgör ett eget bestånd.			1 320 st.
2021	- Det vetenskapliga torskfisket fortsätter.			2 042 st.
2022	- En ny strategi för vattenbruk för 2021–2030 inrättas.			2 045 st.

Forskning i naturresurser och bioekonomi 56/2025

År	EU-lagstiftning, förvaltningsstruktur och förändring	Offentligt samtal om fiske	Andra viktiga händelser	Lax kvoter
2023	<ul style="list-style-type: none"> - Principerna för EHFVF-programmet 2021–2027 godkänns. Under denna period är Åland en del av det finska programmet och har ingen egen budget. - Reviderad kontrollförfordning 2842/2023 träder i kraft och implementeras stegvis under efterföljande år med nya krav på elektronisk rapportering, utvidgad satellitövervakning av hela fiskeflottan och nya toleransregler (margin of tolerance) vid rapportering. 			2 045 st.
2024	<ul style="list-style-type: none"> - EU förbjuder laxfiske på grund av ett minskande bestånd. Finland och Åland inleder ett vetenskapligt fiskeprojekt för att fastställa om lax som fångas längs den finska kusten härstammar från älven Ljungan i Sverige. Det vetenskapliga fiskeprojektet får hård kritik från EU och Sverige. - Förändringar i klassificeringen av yrkesfiskare. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intensiv debatt om strömmingsfisket, med stora åsiktskillnader mellan Finland och Sverige. Åland hamnar mitt emellan med delade meningar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vetenskapligt lax- och torskfiske anses olagligt av Ålands landskapsveterinär, som hänvisar till djuretiska regler inom forskningen. Veterinärer från Livsmedelsverket på det finska fastlandet är oeniga om de etiska frågorna kring det vetenskapliga fisket. 	Ingen kvot, endast tillstånd för forskningsfiske med särskilda bestämmelser. Max 90 laxar per båt och 14 fartyg från Åland tillåts delta.
2025	<ul style="list-style-type: none"> - Förändringar i klassificeringen av yrkesfiskare. 		<ul style="list-style-type: none"> - Förslag i parlamentet om att förbjuda trålning inom 12 sjömil. - EmpowerUs samarbete med jakt- och fiskemuseet på Eckerö resulterade i en utställning om strömmingsfiske, både historiskt och nutida. - Stiftelsen för östersjölaxen i Sverige är redo att samla in pengar och erbjuda Ålands yrkesfiskare ekonomisk kompensation för att inte fiska lax 2025. 	752 st.

Bilaga 3. Förändringar i Ålands säl- och skarvsituation, dess lagstiftning och förvaltning mellan 2008 och 2024.

År	Jakt på säl	Jakt på skarv	EU-lagstiftning, förvaltningsstruktur och förändringar	Andra viktiga händelser	Toleransersättning
2008	- Skydds jakt tillåten sedan 1999, ansökan krävs.	- Tillåtet för yrkesfiskare, tillåtet första året, tillåtet endast på hösten.	- Ersättning för sälkador återinfördes 2007, och 2008 var det första "normala" ersättningsåret. Skarvjakt tillåts för yrkesfiskare för att testa hur den tas emot av EU och allmänheten.	- Före 2008 hölls en konferens om sälfrågor på Åland 2002, och push up-fällor testades för laxfiske. - SEAL OFF-projektet planerades och sälavskräckningsmetoder testades i yrkesfisket under 2008.	149 377 €
2009	- Skydds jakt tillåten, ansökan krävs.	- Skydds jakt på eget initiativ tillåten för yrkesfiskare och på skyddade platser på våren, övrig jakt endast på hösten.	- Ett förbud mot handel med säl införs, med ett undantag för "förvaltning av havsresurser". - Skydds jakt på skarv införs med ett årligt beslut som fastställer riktlinjer och skäl för jakten.	- Fortsatta försök med push up-fällor i laxfisket.	150 000 €
2010					140 000 €
2011					140 000 €
2012				- Projektet med push up-fällor slutförs.	130 000 €
2013					120 000 €
2014					120 000 €
2015	- Skydds jakt tillåten, ansökan krävs.		- Undantaget för förvaltning av havsresurser tas bort efter ett beslut från Världshandelsorganisationen – all handel med sälprodukter förbjuds i EU. - Ansökningskravet för säljakt tas bort och alla med jaktlicens får jaga gråsäl. - Rapporteringsskyldighet, kvoter och riktlinjer som fastställs årligen reglerar jakten.		72 399 €
2016		- Skydds jakt på eget initiativ.			71 437 €
2017					62 015 €
2018					73 764 €
2019				- <i>Skarvsmällen</i> , en gemensam jakt på skarv runt Åland, organiserades för första gången genom ett initiativ på Facebook och har sedan dess genomförts årligen.	85 240 €
2020	- Allmän skydds jakt kräver inte längre någon ansökan, endast jaktkort			- Archipelago Pares r.f. startade projektet <i>Ståtar, späck och skrävlor</i> och gav ut en broschyr om säljakt. Kvoten för skarv ökades från 2 000 till 3 000 på grund av det stora intresset.	73 764 €
2021				- Inom ramen för projektet <i>Ståtar, späck och skrävlor</i> anordnade Archipelago Pares r.f. kurser om hur sälar kan användas.	85 240 €
2022				- Archipelago Pares r.f. gav ut broschyren <i>Sälen – en envis resurs</i> .	81 195 €
2023					89 796 €
2024			- EU inleder en översyn av förbudet mot handel med säl.		106 513 €

Vi finns på webben

luke.fi

Naturresursinstitutet (Luke), Ladugårdsbågen 9, 00790 Helsingfors